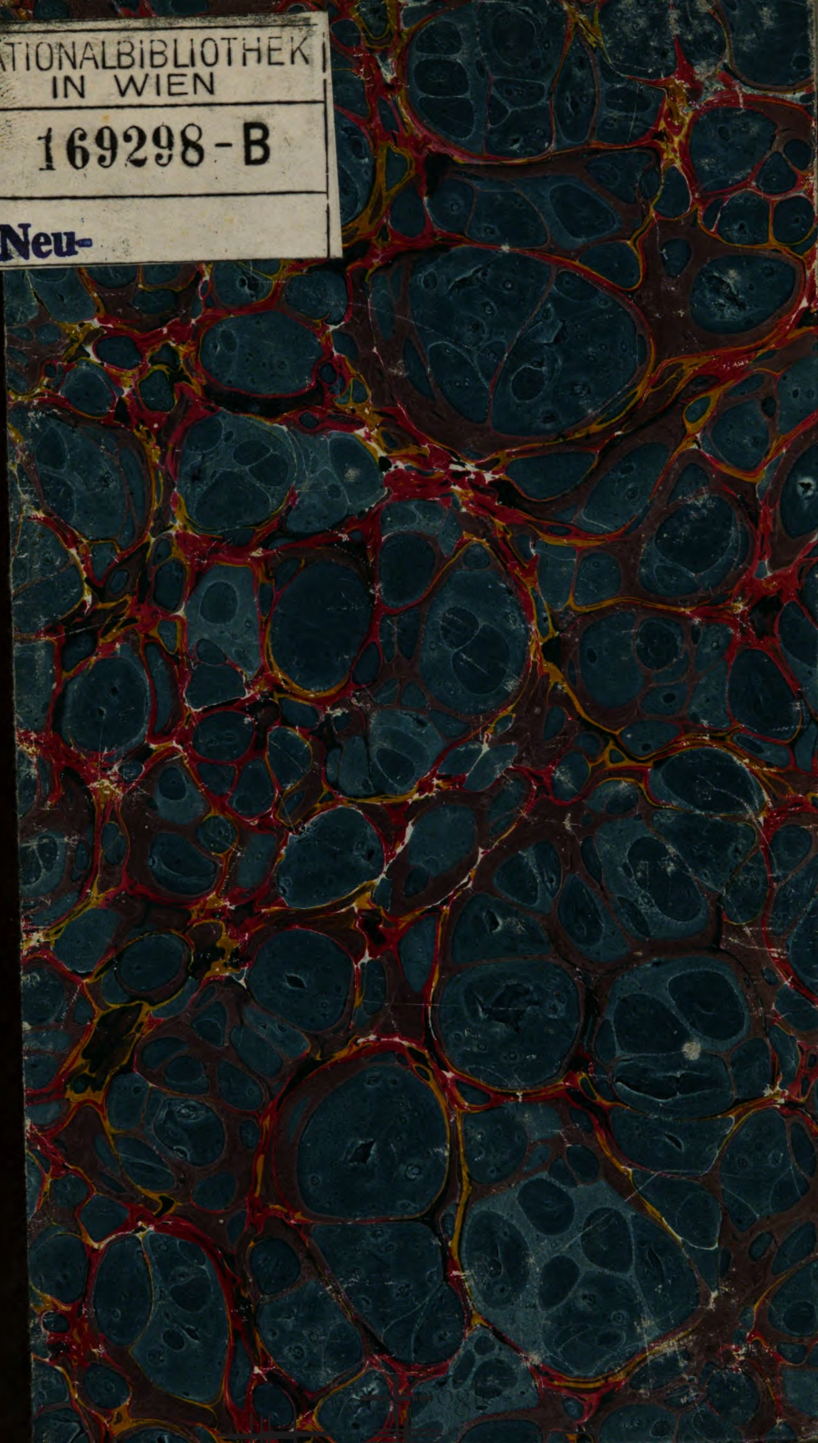

ZAKONSKI ČLANCI

UGARSKOG' DÀRŽAVNOG SABORA

GODINE 184⁷/₈.

Tiskano po nalogu popečiteljstva (ministeria) polag izvornog' rukopisa poslě dobivenog' milostivog' kraljevskog' potvàrdjenja.

U ZAGREBU.
TISKOM Dra. LJUDEVITA GAJA.
1860.

Mi FERDINAND Pàrvi po Božjoj milosti Car Austrianski Kralj Ugarske i Česke ovog' imena V-ti Kralj Dalmacie, Horvatske, Slavonie, Galicie, Vladimirie, Rame, Sàrbie, Kumanie, i Bugàrske Apoštolski, Kralj Lombardo-Mletački, Ilirski, i Jerusolimski, i. t. d. Nadvojvoda Austrie, Veliki Vojvoda Toskane, Vojvoda Lotharingie, Salzburga, Stajerske, Koruške i Kranjske, Veliki knez Erdelja, Markio Moravske, Vojvoda Gornje i Dolnje Slezke, Modene, Parme, Piačence, Guastalle, Osvicah, i Zatora, Tiešina, Furlanske, Dubrovnika, Zadra, i. t. d. Grof Habsburgski, Tirolski, Kyburgski, Gorice i Gradiške, Knez Tridenta i Brixena, Marchio Gornjěh i Dolnjěh Lužicah, i Istrie, Grof Hochennembski, Feldkirchski, Bregencski, i Sonnenburgski i. t. d. Gospodar Tàrsta, Kottora, i Slavenske Krajne i. t. d.

Na uspoměnu dajemo javljajuć svim onim, kojih se tiče; da potlam kako smo Mi sa věrnimi Stališi i Redovi mile nam kraljevine Ugarske i Stranah pridruženih hoteći se posavětovati, u smisfu zakona, obćinski ili dàržavni Sabor na 24-tu poslě Duhovah na dan 7-mi měseca studna godine 1847. padajuću nedělju u slobodan kraljevski naš

grad Požun, naredili, i proglasili, i po milosti Božjoj u osobi vodili bili, i potle kako saborska savětovanja savàršena su bila, Glavoredovnici, Stěgonoše, Velmože, plemići i ostali Stališi i Redovi, pomenute naše Ugarske kraljevine, i Stranah pridruženih sa Našim privoljenjem po njima u istom dàržavnom Saboru obćinskim sporazumljenjem, odvětom i jednodušnom voljom stvorěne sledeće zakonske članke Našemu Veličanstvu podněli i pokazali jesu ponizno moleći, da bi Mi sve one zakonske članke i u njima nalazeća se ukupno i pojedince odobrivši, i milostivno primivši, i njim Naše kraljevsko privoljenje pridavši, po Našoj kraljevskoj vlasti milostivno primiti, potvàrditi, objačiti, i kako mi sami obdàržavati tako i učiniti, da se i po drugima, kojih se tiče, obdàržavaju, dostojali.

Kojih zakonskih članakah sadàržaj je ovaj:

PREDGOVOR.

Buduć da je slavne uspoměne Nj. Visost cesarsko kraljevski naslědni Nadnajvoda Josip, kraljevine Ugarske Nadvornik, iz svojeg otačbini koristnog zemaljskog života po nepromenljivoj odluki providnosti božanske odažvan, Nj. Veličanstvo Ferdinand I. Car Austrianski, i Apoštolski Kralj, Ugarske ovog imena V. Stališe i Redove Kraljevine i k-njoj pridruženih Stranah radi izabiranja Nadvornika u smislu 3 zakonskog članka prie krunjenja godine 1608. preduzeti se imajućeg, kao takodjer po uredbi zakona radi toga, da se šnjima po želji svog otčinskog sàrca o mnogovàrstnih vele važnih, na promicanje blagostanja kraljevíne, i povekšanje obćeg dobra potrěbnih zakonskih naredbah posavětovati može, na dàržavni Sabor na 24-tu poslě Duhovah, na dan 7-mi měseca Stu-

dena godine 1847. padajuću Nedělju u slobodan kraljevski grad Požun dozvalo, i taj Sabor u srěd najživahnie radosti naroda madjarskim govorom otvorivši, svojom veličanstvenom glavom je vodilo.

U slěd toga Striliši i Redovi Kraljevine i pridruženih Stranah poslě zakonitoga izabranja Nadvornika hitili su u osěćanju svoje prama Nj. Veličanstvu neuzkolebive věrnosti i prama otačbini svete dužnosti, obzir svoj na ona obratiti, koja sjedinjenje cělokupnog ugarskog naroda u pravici i koristi, zakonita samostalnost, i nezavisnost, kraljevine-odnošenja prama dàržavam, š njom po doslědnom Ugovoru (Sanctio pragmatica) u nerazdruživom savezu stojećim, ustavni život naroda, zahtěvanja vrěmena, i razvitak po nukanju okolnostih potrěban, i na ovom temelju osnovano oživljanje onog suglasja duševnih silah sa telesnom snagom, u kojem Veličanstvena kraljujuća Porodica, i njoj vikovitom věrnostju privàržen narod, med svima neizvestne budućnosti dogadjaji neporušivu podporu našli budu, neodgodljivo potrěbuju; i tako stvorene zakonske članke Nj. Veličanstvu preponizno predložili jesu moleći: da bi takove primiti, kraljevskom vlastju odobriti, i kako od svoje strane obdàržati, tako milostivno nastojati izvolilo, da se i po drugěh neoskvàrnjeno obdàrže.

ČLANAK I.

Uspoměna slavno-pokojnog Nadvornika Josipa uzakoni se.

Buduć je carsko-kraljevski austrianski Nadvojvoda Josip, Nadvornik Ugarske kraljevine, po nepromenjlivoj odluki providnosti božanske iz broja živućih odazvan, Striliši i Redovi kraljevine, za, da ime Njegovo i potomstvo slavi, privoljenjem Nj. Veličanstva zaključili su:

§. 1. Nadvornik Josip onom nepomarčljivom gorljivostju, kojom je kroz polvěka mnogo putah u težkěh okolnostih poslove otačbine vodio, zaslužio jest podpuno zahvalnost naroda.

§. 2. Na onaj tužan list dogodovštine, na koji poslědnji sat njegovog' minulog' života zapisan jest, s ovim bilježe Stališi i Redovi kraljevine iz grudih naroda neminuću uspoměnu Njegovog imena.

ČLANAK II.

Nj. Visost carsko-kraljevski Austrianski Nadvojvoda Stěpan izabira se za Nadvornika Ugarske kraljevine.

Nj. carsko-kraljevsko i Apoštolsko Veličanstvo ovaj dàržavni Sabor u svojem kraljevskom pozivnom pismu osobito i za izbiranje Nadvornika oprědělivši, kada bi imena milostivo naznačenih kandidatah za izpražnjenu Nadvornika čast tajnim kraljevskim pečatom zapečatjena starijemu Jurju Majlathu vàrhovnomu Sudcu kraljevine zajedno sa milostivnimi kraljevskimi predlozi predati, i tako želji Stališah i Redovah i naredbi zakona zadovoljiti milostivno dostojalo: Stališi i Redovi izpred milostivog lica Nj. Veličanstva u saborsku dvoranu odaljivši se, pismo kraljevsko, koje imena Kandidatah u sebi zadàržavaše, otvorili nisu, dakle propustivši obično proglašenje naznačenja (candidatie) — carsko-kraljevsko austriansko naslědnog Nadvojvodu Stěpana, sina slavne uspoměne Nadvornika carsko kraljevsko austriansko naslědnog Nadvojvode Josipa, jednoglasno i obćom željom za Nadvornika kraljevine, izabrali jesu, ne samo zato: da se po ovom izboru medjusobno med Vladarom i kraljevinom pověrenje, kòje je temelj obćeg blagostanja, što užima

svezama učvàrsti, i u moguća teška vrěmena tim krepkiem posrědovanju kod okrunjenog' Vladára nadati bi se mogli: nego i naj većma zato, što su Njegove jasne sposobnosti duha, i osobito nagnutje prama narodu ugarskomu, njima i cěloj kraljevini obćenito poznata; radi toga scěnili su: da onaj gubitak, kojega u pokojnom otcu njegovom narod žali, nadoměstiti samo On sposoban bude, kao što već i dogadjaji ovog' Sabora kraljevine ono obćenito pouzdanje, kojim od cělog naroda jednoglasnim uzhitjenjem izabran jest, jasno opravdaše.

U ostalom glede ovog' i tako zbivšeg' se izabranja očituje se: da ono za buduće slučaje za pravilo služilo nebude, dapače svi zakoni kraljevine, koji su do sada gledeć na kraljevsko pravo naznačenja, (Candidatie) kako takodjer gledeć na pravo slobodnog izabiranja Redovah kraljevine, kako napokon gledeć časti i pravah Nadvornika stvoreni, za sva buduća vremena neoskvàrnjeno uzdàržati se imaju.

Nj. carsko kraljevsko i apostolško Veličanstvo ovaj tako i punom slobodom izvàršen izbor Stališah i Redovah kraljevine poslě navadnim načinom učinjenog' objavljenja premilostivo primivši, zajedno Stališe i Redove kraljevine osègurati dostojalo jest ne samo radi toga da zakon kraljevine koji naznačenje (Candidatiu) četirih prikladnih osobah nalaže, nego i radi toga, da čast Nadvornika u zakonitima pravama i nadalje uzdàržavalo, i nastojalo bude, da novo izabrani Nadvornik sva prava zakonita i dužnosti časti Nadvornika, i š-njom skopčanog' kraljevskog' Naměstnika, u cěloj prostranosti bez svake, bar od kud proizlaziti moguće, zaprěke, podpuno izvàršivati može.

Za těm novoizabrani Nadvornik, po Stališih i Redovih kraljevine pred milostivo lice Nj. Veličanstva dopratjen, obećao je: da će čast Nadvornika u smislu zakonah

obnašàti; zajedno vĕrnost svoju kralju i kraljévini zakletvom obvezao je: Stališi i Redovi kràljevine pako Nj. Veličanstvu kraljevsko pismo ono, u kojem se imena naznačenih (Candidatah) nalaze, neodpàrto na veći znak pouzdanja svojega zapečatjeno, kao što ono primili su, u Najvišje Ruke preponizno povratiše. — Uslĕd toga:

§. 1. Izabranje Nj. cesarsko kraljevske Visosti austriansko naslĕdnog Nadvojvode Stĕpana za Nadvornika kraljevine ovim se u zakon biljeźi.

§. 2. Platju Njegovu časti Nadvornika prĕmĕrenu izvan oniuh 3,000 Dukatah, koji Njemu kao vàrhovnomu kapitanu i vàrhovnomu sudcu Jazigah i Kumanah pripadaju, za vrĕme do budućeg Sabora kraljevine Nj. Veličanstvo po Ugarskom Popečiteljstvu (Ministeriumu) oprĕdeliti hoće.

ČLANAK III.

O ustrojenju nezavisnog' odgovornog' ugarskog Popečiteljstva. (Ministeriuma).

§. 1. Osoba Nj. Veličanstva kralja jest sveta i neuvredljiva.

§. 2. U izbivanju Nj. Veličanstva iz kraljevine polag uzdàržavanja cĕlokupnosti krune, i saveza kraljevine, vlast izvàršavajuću putem zakona i ustava punom moćju izvàršava u kraljevini, i k-njoj pridruženima stranama Nadvornik i kraljevski Namĕstnik, i u ovom slučaju osoba sadašnjeg Nadvornika Cesarsko kraljevskog Nadvojvode Stipana jest takodjer neuvrĕdljiva.

§. 3. Nj. Veličanstvo, a u izbivanju Njegovom Nadvornik i kraljevski Namĕstnik vlast izvàršavajuću u smislu zakonah po nezavisnom ugarskom Popečiteljstvu izvàršuje, i makar kakove naredbe, zapovĕdi, odluke, nai-

menovanja, samo onda valjaju, kad ih jedan izmedju stanujućih u Buda-Pešti Popečiteljah je podpisao.

§. 4. Svaki sučlan Popečiteljstva za svako svoje činovno ili službeno postupanje jest odgovoran.

§. 5. Popečiteljstvo stoluje u Buda-Pesti.

§. 6. U svim predmetima i poslovima, koji su do sada u područje ugarsko kraljevske dvorne kancellarie, kraljevskog naměstničtva, i kraljevske komore, ovamo razuměvajuć i rudarstvo, spadali, ili onamo spadati imali, u obće u svim gradjanskima, duhovnima, komornima, bojnima, rěčjom u svim predmetima, koji se obrane domovine tiču, Nj. Veličanstvo vlast izvàršivajuću od sada jedino po ugarskom Popečiteljstvu bude izvàršivalo.

§. 7. Naimenovanje Nadbiskupah, Biskupah, Predstavnikah, Opatah, i Stégonošah kraljevine, — izvàršivanje prava pomilovanja, — poděljenje plemenštine, — naslovak, i redovah uvěk uz protupodpis dotičnog' odgovornog' ugarskog Popečitelja upravo Njegovomu Veličanstvu pripada.

§. 8. Glede upotrěbljavanja ugarske vojske prěko granicah kraljevine, kao što naimenovanja vojačkih častnikah, takodjer bude Njegovo Veličanstvo uz protupodpis u smislu §. 13. svagda okolo Nj. kraljevske Osobe budućeg odgovornog' ugarskog' popečitelja odlučilo.

§. 9. Svi predmeti, koje napomenuta u §. 6. Dicasteria radi konačnog' rešenja Nj. Veličanstvu običavala su podněti, izuzamši §. 7. i 8. označene, u izbivanju Nj. Veličanstva iz kraljevine, po Popečiteljstvu radi rěšenja Nadvorniku i kraljevskome Naměstniku predložitise imaju.

§. 10. Popečiteljstvo sastoji: iz jednog predsědnika, i ako on odděl popečiteljstva (portfeuille) primio nebi, osim njega iz osam popečiteljah.

§. 11. Predsědnika u izbivanju Njegovog Veličan-

stva iz kraljevine, imenuje s potvàrdjenjem Njegoveg Veličanstva Nadvornik i kraljevski Naměstnik.

§. 12. Supopečitelje (Co-Minister) radi najvišjeg' potvàrdjenja ima Predsědnik popečiteljstva predložiti.

§. 13. Jedan popečitelj ima svagda uz osobu Njegovog Veličanstva biti, i u svima odnošenjima, koja se domovine i naslědnih dàržavah zajedno tiču, kraljevinu pod odgoverom zastupati.

§. 14. Popečiteljstvo osim onoga sučlana, koji će poslove u §. 13. napomenute uz Osobu Nj. Veličanstva obnašati, bude imało slědeća odděłenja;

a) Poslovah unutàrnjih.

b) Blagajne dàržavne (Finanz.)

c) Obćinskih dělah, srědstvah obćenja, i brodarstva.

d) Poljoděłstva, obàrtnosti i tàrgovine.

e) Věre, i obćeg izobraživanja.

f) Pravosudja i pomilovanja.

g) Obrane otačbine, ili bojno.

§. 15. Svakomu oděłenju, kao takodjer k-istom spadajućemu i pod dotičnim glavama odsěkah (Section's Chef) stojećemu zboru činovnikah, jedan popečitelj predstoji.

§. 16. Popečiteljstvo oprěděłit će način svojeg' unutàrnjeg poslovanja.

§. 17. U Veću cělog popěčiteljstva, kada Njegovo Veličanstvo ili Nadvornik kraljevski Naměstnik u njemu nazočan nije, ima predsědnik popečiteljstva predsědati, koji takovo věće u svakom potrěbnom slučaju sazvati može.

§. 18. Svaki popečitelj za onu naredbu, koju podpiše, odgovoran jest.

§. 19. Za pretresanje obćinskih poslovah daržave pod predsedanjem Nj. Veličanstva, ili Nadvornika kra-

ljevskog Namestnika, ili pako popečiteljskog predsědnika hoće se u Buda-Pesti ustrojiti dàržavno Věće (Staatsrath) koje će se u najbližjem Saboru kraljevine stalno urediti.

§. 20. Uz Osobu Nj. Veličanstva budućemu popečitelju predati se imaju zajedno sa potrěbnimi činovnici dva dàržavna savětnika, koji za sada na predlog dotičnog popečitelja izmed predstavljajućih savětnikah (Referendarii) kraljevske ugarske dvorne Cancellarie budu naimenovani.

§. 21. Pomenute u §. 7. i upravo rešenju Nj. Veličanstva zadàržane poslove bude, uz Osobu Njegovog Veličanstva odredjen, odgovoran ugarski popečitelj sa njemu pridruženimi dàržavnimi savětnici i činovnici rukovodio.

§. 22. Ostali predstavljajući savětnici kr. ugarske dvorne Cancellarie budu u §. 19. napomènuto dàržavno Veće preměštjeni.

§. 23. Kraljevsko-Ugarsko Naměstničtvo, i ugarska dvorna Komora imaju se med dotične odděle, popečiteljstva poděliti, s pomnjom vendar na zaključak članka 58-og' 1791, koji takodjer i kod ustrojenja istog dàržavnog věća u obzir uzeti se ima.

§. 24. Predsědnici dicasteriah, u §. 6. označenih, u §. 19. napomenutom dàržavnom Věću imadu město, gdě u nepribitnosti Nj. Veličanstva, Nadvornika, kraljevskog Naměstnika ili popěčiteljah predsědati mogu.

§. 25. Svi činovnici i sluge napomenutih u §. 6. dicasteriah, i tako ne samo oni, koji su na novo naměštjeni, nego i oni, koji u gore napomenute odděle popečiteljstva ne naměstjuju se, do onda, dok drugačie naměstiti se budu mogli, zadàržat će cělu sadašnju njihovu plaću.

§. 26. Svaka oblast kraljevine ima i u buduće cělo svoju zakonitu vlast zadàržati.

§. 27. Svi zakoniti sudci i sva sudišta u svojoj zakonitoj samostalnosti, i do novoga naredjenja zakonskog u sadašnjem uredjenju, odàržati se imaju.

§. 28. Popečitelji kod obadviuh Stolah (Táblah) u Saboru kraljevine město imadu, i ako se očitovati žele, poslušati se imaju.

§. 29. Popečitelji dužni su pred jedan i drugi Stol Sabora na njihovo zahtěvanje doći, i potrěbovana izjasnjenja dati.

§. 30. Popečitelji činovna pisma svoja na zahtěvanje jednog ili drugog Stola Sabora kraljevine iztraživanju istog Stola, ili po njem imenovanog odbora, podvàrći, obvezani jesu.

§. 31. Popečitelji na Saboru odvět samo onda imaju, ako su po zakonu člani gornjeg' Stola, ili pako za poklisare k-dolnjem Stolu izabrani.

§. 32. Popičitelji mogu se na odgovor uzeti:

a) Radi svakog čina ili naredbe, koja neodvisnost kraljivine, poručanstva ustava, naredbe obstojećih zakonah, slobodu osobah ili svetost vlastitosti uvrědja, i od njih službenim putem proizlazi.

b) Radi nevèrnog rukovodjenja, ili zakonu protivnog' obratjanja njim pověrenih novacah, i drugog' blaga.

c) Radi nemarnosti u izvàršivanju zakonah, ili uzdàržanju mira i poredka; na koliko su naime to sa srědstvi po zakonu njima izručenimi učiniti mogli.

§. 33. Tužba proti popočiteljem odredi dolnji stol absolutnom većinom odvětah.

§. 34. Sudit će im javnim postupanjem sudište,

po gornjem Stolu izmed članovah njegovih tajnim odvětom izabrati se imajuće, i ovo opreděli krivnji priměrenu pedepsu.

Izabrati se pako ima 36 članovah; izmed kojih dvanajstoricu pověrenici (Commissari) po dolnjem stolu za podići tužbu izaslati, — dvanajstoricu pako obtuženi popečitelji, zabaciti mogu. Takovim načinom sastavljeno, i iz dvanajst osobah sastojeće Sudište bude njim sudilo.

§. 35. Kraljevsko pomilovanje obsudjenim popečiteljem samo u slučaju obćinske amnestie poděliti se može.

§. 36. U obziru krivnjah, u koje bi izvan službenog' njihovog' poslovanja zabasali, stoje popečitelji pod obćim zakonom.

§. 37. Popečitelji su obvezani izkazanje dohodakah i potrěbah kraljevine, i račune vàrhu rukovodjenja u prošasto vrěme dohodakah radi saborskog' pregleda i odobrenja svake godine dolnjem stolu predložiti.

§. 38. Službenu plaću popečiteljstva Nadvornik i kraljevski Naměstnik oprědělit će, do buduće zakonske naredbe.

ČLANAK IV.

O Sědnicam svakogodišnjeg Sabora kraljevine.

§. 1. Buduć da Sabor kraljevine odsada svake godine i to u Pešti sědnice svoje dàrzao bude, Nj. Veličanstvo Redove kraljevine na svakogodišnje sědnice svake godine, i na koliko okolnosti dopustile budu, na zimske měsece sazvalo bude.

§. 2. Odsada stvoreni zakoni po Nj. Veličanstvu i u tečaju godišnjih sědnicah potvàrditi se (sanctionari) mogu.

§. 3. Zastupnici se izbiraju za trogodišnji Sabor kraljevine, i za sědnice ovog sabora od svih triuh godinah.

§. 4. Počamši od godine 1848 po svàršetku svake tretje godine za vrěme šest tjednah prie otvorenja sědnicah sledećeg trogodišnjeg Sabora, po cěloj kraljevini imadu se zastupnici na novo izabirati, i onda takodjer, koji prošavše vrěme izabrani biahu, samo ako budu opet iza' rani, zastupničtvo zadàržati mogu, i to slično opet na rok trogodišnjih sědnicah jednoga sabora.

§. 5. Njegovo Veličanstvo ima pravo sakupljenu godišnju sědnicu odgoditi i zaglaviti, dapače isti sabor pred svàršetkom triuh godinah razpustiti, i onda novo izabiranje zastupnikah narediti; ali u ovom poslědnjem slučaju o sazvanju novieg' Sabora kraljevine tako će odlučiti, da ovaj za tri měseca poslě razpuštjenja poslědnjeg u sednicu se sakupi.

§. 6. Dokle popečiteljstvo poslědno godišnje račune, i izkazanje troškovah za sledeću godinu predložilo, i vàrhu toga rešenje slědilo nije: — dotle nemože se niti godišnja sědnica zaglaviti, niti Sabor razpustiti.

§. 7. Predsiednika i jednog podrugog presednika za gornji Stol izmed članovah istog' Stola Nj. Veličanstvo će imenovati; a bilježnika, takodjer izmed svojih članovah, sam Stol će si izabrati tajnim odvětovanjem.

§. 8. Buduć da kraljevski sudbeni Stol ovim prestaje biti cělokupni dio Stola Zastupnikah, Stol Zastupnikah izabrat će tajnim odvětom izmed svojih članovah jednog predsědnika, dva podpredsědnika, i biljежnike.

Predsědnici obadviuh Stolah za tečaj cělog' Sabora, ostali činovnici pako svake godine, u pàrvoj sědnici izbiraju se, dotično imenuju se, u kojoj sědnici najstarii član Stola predsěda.

§. 9. Predsědnik Stola Velemožah kao i dolnjeg plaću iz dàržavne pěneznice prima, koja u pàrvoj sědnici najbližnjeg' Sabora oprědelila se bude.

§. 10. Sědnice obadviuh Stolah budu odsada javne. Radi potrěbnog u posavietovanjih mira, reda, i uzdàržavanja slušaocah u podpunoj tišini svaki stol si pravila učini, koja će predsědnik točno izvàršivati.

§. 11. U ovom obziru se već sada napàrvo odredjuje, da slušateljstvo posavětovanje na nikakav način uznemirivati nesmě.

§. 12. Ako pojedini slušaoci ili slušateljstvo posavětovanje bi uznemirilo, i pàrva opomena presědnikova uspěh imala nebi, drugi put pozivajuć se na ov zakon pojedinog slušaoca, ili isto dotično slušateljstvo dati će izpeljati i njegovo města zatvoriti.

§. 13. Kad se ovo dogodi, posavětovanje ili on isti dan, ili kasnie, po zaključku većine, i to uvěk javno, nastavi se.

§. 14. Uzdàržanje mira i poredka pověrenicima dvorane, ili ako bi od potrěbe bilo pomoćom narodne straže ima se izposlovati.

§. 15. Izvan pravilah, napomenutih u prednjimi §§. svaki Stol sačinit će u sědnici najbližnje godine najprie pravila poredka, u kojih način i red savětovanja i odvětovanja i u obće unutarnji poslovi budu oprěděljeni, kojih vendar ona strana, koja u užjem smislu o redu savětovanja radi, samo s-vàršetkom godišnjih sědnicah i samo poslě kako savětovanja vàrh zakonskih predlogah zaglavljena budu, moći će se proměniti.

ČLANAK V.

O izbiranju dàržavno-saborskih poslanikah na temelju zastupanja puka.

Gledeć na izbiranje poslanikah za dàržavni sabor, koji tekuće još godine u smislu IV-og zakonskog članka u Pešti dàržati se ima, na temelju zastupanja puka preduzeti se imajuće, za vrěme naredjuju se slědeća:

§. 1. Buduć obstojeći dàržavni Sabor to za zvanje svoje osećati nemože, da onim, koji su do sada politička prava izvâršivali, takovo uživanje oduzme: svi oni koji u varmedjah i slobodnih okružjih odvět u izboru poslanikah dàržavno-saborskih imali jesu, u izvàršivanju toga prava ovim ostavljaju se. — Osim toga:

§. 2. Svi rodjeni, ili podomaćeni, najmanje 20 godinah imajući, i niti pod otčinskom, tutorskom, ili gazdinom vlastju, niti pako radi nevěrnosti, prevare, plenjenja, ubijanja ili kao palikuće pod kaštigom stojeći stanovnici kraljevine i pridruženih stranah, izuzamši žene, bez obzira na njihov, po dàržavnom zakonu primljem, verozakon, jesu izbornici:

a) koji u slobodnimi kraljevskimi gradovi, ili u městima uredjeno věće (starešinstvo) imajućima, kuću ili zemlju od vrědnosti 300 for. srebra, — u ostalima městima pako u dosadašnjem smislu urbara $^1/_4$ sesie, ili posědovanje spodobne prostranosti, izključivom vlastitostju, ili sa njihovima suprugama (ženama) i dotično malodobnim děcama imaju.

b) Koji su se kao rukodělci, tàrgovci, ili fabrikanti naselili, ako svoju vlastitu delaonicu, skladište, ili fabriku imaju — i ako su rukodělci, koji neprestano najmanje s jednim pomoćnikom posluju.

c) Koji, ako u pomenuta odděla nespadaju, iz vlastitih zemaljah ili glavnicah proiztičućih, 100 for. srebra dohodka dokazati mogu.

d) Bez obzira na dohodak, doktori, lěčnici, ranarnici, odvětnici, zemljoměrci, akademički umětnici, učitelji (profesori), članovi madjarskog' učenog' družtva, lěkari (apotekari), župnici (parochi), kapellani, seoski bilježnici i seoski učitelji u onom izbornom okružjů, gdě stalno stanuju.

e) koji su do sada u gradovih gradjani ili tako zvani purgari bili, ako i baš u gornjima točkama popisane sposobnosti nebi imali.

§. 3. Izabrati se može svaki onaj, koji je izbornik, ako je 24. godinu života svog' navàršio i onoj naredbi zakona, po kojoj je zakonotvorni jezik ujedno madjarski, zadovoljiti može.

§. 4 Što se kraljevina, radi poslanja poslanikah na izborna okružja poděluje, to glede područja i samostalnosti jurisdikciah varmedjskih, okružnih i varoških nikakvu proměnu ne uzrokuje.

§. 5. Kuća zastupnička sastojat će, ovamo nerazuměvajući Erdelj; iz 377 poslanikah, koji svi jednaki odvět imali budu, i na temelju nesamo broja puka, nego i obzirah na prostor i daržavno gospodarstvo, učinjenim priměrnim razdělenjem na slědeći način imaju se izabirati:

A) Po pojedinih obćinah poslati se imajući poslanici.

1. Stari Arad šilja	1	posl.
2. Bistrica Rudna sa k' njoj spadajućima rudarskima naselbinama	1	„
3. Budim	2	„
4. Pešt	5	„
5. Debrecin	3	„

6.	Osěk	1	posl.
7.	Ostrogon sa Nadbiskopovima varošima Svetog Jurja i Svetog' Tome . .	1	„
8.	Stolni Biograd	1	„
9.	Gjur varoš	1	„
10.	Košice	2	„
11.	Komarom varoš	1	„
12.	Kremnica	1	„
13.	Pečuh	1	„
14.	Požun s' Podgradjem požunskim . .	2	„
15.	Šćavnica sa Belom rudarskom . .	1	„
16.	Šoprun varoš	1	„
17.	Subotica	2	„
18.	Sathmar-Németh	1	„
19.	Segedin	2	„
20.	Temešvar	1	„
21.	Novisad	1	„
22.	Sombor	1	„
23.	Baja sa István megye-om	1	„
24.	Veliki Bečkerek	1	„
25.	Békéš varoš	1	„
26.	Jas-Berény	1	„
27.	Besermin	1	„
28.	Čaba-békéška	1	„
29.	Čongrad varoš	1	„
30.	Ceglid	1	„
31.	Jegar	1	„
32.	Félegyháza	1	„
33.	Gjengješ	1	„
34.	Gjula	1	„
35.	Halaš	1	„
36.	Kečkemét	2	„
37.	Velika-Kikinda	1	„

38.	Veliki-Köröš	1	posl.
39.	Makov	1	„
40.	Miškovec	2	„
41.	Njiregyháza	1	„
42.	Papa	1	„
43.	Sarvaš	1	„
44.	Senteš	1	„
45.	Veliki-Varadin sa Vlaškiem	1	„
46.	Holtmezö Vásárhely	1	„
47.	Vèršec	1	„
48	Senta	1	„

B) Iz Varmedjah, slobodnih okružjih, i varoših ustrojena izborna okružja, u kojih izabiranje poslanikah one varoši upliv nemaju, kojim pravo pošiljanja poslanikah gore je poděljeno:

49.	Mošonska Varmedja šalje	2	„
50.	Gyurska	3	„
51.	Komoranska	4	„
52.	Beogradska	5	„
53.	Tolnanska	6	„
54.	Baranjska	7	„
55.	Simežka	8	„
56.	Vesprimska	6	„
57.	Saladska varmedja, gdě jest jednog' izbornog' okružja glavno město Velika Kaniža	9	„
58	Železna varmedja sa slobodnim kraljevskim varošom Kisegom ukupno	10	„

Jednog izbornog okružja glavno město je slobodna kraljevska varoš Kiseg', drugog' Sombatelj, kojima varmedja toliko prednělah stanovničtva pridruži, koliko k'–10 poslani-

kom priměrno za izbor po jednog' poklisara potrebno jest.

59. Šoprunska varmedja sa slobodnimi kraljevskimi varoši Železnimměstom (Eisenstadt) i Rustom ukupno šalje . 6 posl.

Jednog izbornog okružja glavno město jest Železno-město, kojemu i grad Rust pripada, i k-ovomu izbornomo okružju pridati se ima priměrni preděl stanovičtva.

60. Požunska varmedja sa slobodnimi kraljevskimi varoši Târnavom, Svetim Jurjem, Pezinkom (Pösing) i Modrom ukupno šalje . . . . . 6 „

Glavno město jednog izbornog' okružja je Târnava, drugog Pezinek, i k' ovom pribrojava se takodjer Sl. kr. varoši Modra i Sv. Juraj. K' ověm izbornim okružjam istim načinom dodati se imaju priměrnu preděli stanovničtva.

61. Nitranska varmedja sa sl. i kr. varošom Skalicami šalje . . . . . 11 „

Glavno město jednog' izbornog' okružja su Skalice.

62. Trenčinska varmedja sa Sl. i kr. gradom Trenčinom, kao glavnim městom jednog' izbornog' okružja šalje . . . . 8 „

63. Oravska varmedja šalje . . . . . 2 „

64. Liptovska . . . . 2 „

65. Turčanska . . . . 2 „

66. Zvolenska sa Sl. i kr. gradovi Breznom, Lubjetovom, Zvolnem i Krupinom šilja . . . . 3 „

Glavno město jednog' izbornog' okružja jest Brezno, u koje okružje spada Lubětova, — drugog pako Krupina, kamo spada Zvolem sa priměrnim predělom stanovničtva.

67. Tjekovska varmedja sa sl. i kr. varošom Novom-Bánjom ukupno šalje 3 posl.

Glavno město jednog' okružja izbornog jest Nova-Bánya.

68. Ostrogonska varmedja šalje . . . 2 „
69. Hontska varmedja sa Sl. i kr. varošom Pukancem šilja ukupno . . 3 „
70. Novogradska varmedja šilje . . . 6 „
71. Peštanska . . . . 10 „
72. Bačka . . . . 10 „
73. Věrovitička . . . . 4 „
74. Srěmska . . . . 3 „
75. Požežka sa Sl. i kr. varošom Požegom, kao glavnim meštom jednog izbornog okružja šiljé . . . . . 2 „
76. Heveška varmedja šilje . . . . 8 „
77. Boršodska . . . . 6 „
78. Gemerska . . . . 6 „
79. Šipuška varmedja sa Sl. i kr. varošima Levočom, i Kežmarkom kao glavnimi městmi izbornih okružjah, s-okružjem 16 Šipuških gradovah ukupno šilje . . . . 6 „
80. Šaroška varmedja sa sl. kr. varoši Prešovom, Bardjijovom i Sabinovom kao glavnimi městmi izbornih okružjah ukupno šilje . . . . 6 „
81. Tornanska varmedja šilje . . . . 2 –
82. Abaujvarska . . . . 5 „

83. Zemplinska . . . . 8 posl.
84. Ungvarska . . . . 4 „
85. Berežka . . . . 4 „
86. Krašovska . . . . 6 „
87. Temeška . . . . 8 „
88. Torontalska . . . . 9 „
89. Čanadska . . . . 2 „
90. Čongradska . . . . 2 „
91. Békeška . . . . 2 „
92. Marmoroška . . . . 6 „
93. Biharska . . . . 12 „
94. Satmarska sa slobodnim i kr. gradom Velikom-Bánjom kao glavnim městom izbornog' okružja . . . . 7 „
95. Sabolčka varmedja šilje . . . . . 6 „
96. Ugočka . . . . 2 „
97. Aradska . . . . 6 „
98. Krasnanska sa gradom Zilahom kao jednim glavnim městom izbornog okružja ukupno šilja . . . . . . 2 „
99. Srednjo Solnička . . . . 3 „
100. Zarandska . . . . 2 „
101. Preděl Kövára . . . . 2 „
102. Okružje Jazigo-Kumanah . . . . . 4 „
103. Okružje Hajdučko . . . . 2 „
104. Okružje Rěčko (Fiume) . . . . . 1 „
105. Hårvatska . . . . 18 „
106. Preděli Hèrvatske Krajine, naime: Regimenta Lička, Otočka, Ogulinska, Slunjska, pàrva banovačka, druga banovačka, Varašdinsko-križevačka, Varašdinsko-sveto-jurjevačka, svaka regimenta po jednog ukupno šilju . 8 „

107.	Krajni Prediěli Srěmski, naime: Regimenta Gradiškanska, Brodska, i Petrovaradinska, svaka po jednoga poslanika ukupno	3 posl.
108.	Okružje šajkašah šilja	1 „
109.	Krajni Preděli banatski naime: Regimenta němačko-banatska, Vlaško-banatska, i Ilirsko-banatska, svaka po jednog poslanika, ukupno . . .	3 „
	Ukupno .	377 posl.

Erdelj ako se pridružiti hoće, šilja u smislu VII Zakonskog' članka, u svome krilu poděljenih 69 poslanikah.

§. 6. Za izbor svakog' pojedinog' poslanika ima se osobito izborno okružje ustrojiti, i svako izborno okružje samo jednog' dàržavnog' saborskog poslanika izbira.

§. 7. U velikom spravištu svake varmedje, koje se najkasnije za 20 danah po kraljevskom ovog' zakona potvàrdjenju dàržati ima:

a) Na temelju po malom spravištu, ili gdé takovo dàržati običaj nije, po odboru, kojeg' podžupan sazvao bude, sa obzirom na broj stanovničtva i na polakšicu onih, koji izvân zavičaja svog' odvětovali budu, razděljenje varmedjah na izborna okružja polag broja stanovnikah u 5. §. opreděljenog', kao takodjer glavna města istih okružjah, na koliko takova u §. 5. naznačena nisu ustanovila se budu.

b) Za izvàršiti naredbe ovog' zakona, rěčju za rukovoditi u svih granah izborni posó, bude pod presědničtvom jednog' podžupana jedan iz više

članah sastojeći i u neposrědno obćenje sa popečiteljem unutàrnjih dělah staviti se imajući centralni (srědotočni) odbor izabran takim načinom, da u njem sva izborna okružja varmedje zastupljene, i priměrno starešine obćinah upliv imali budu.

§. 8. Glede ustanovljenja izbornih okružjah i ustrojenja srědotočnog (centralnog) odbora u §. 7. točkama a) i b) odredjena, u slobodnimi okružji slično veliko spravište, u onih pako sl. i kr. varoših, koje po §. 5. točki A. svog' posebnog poslanika na sabor šiljale budu, unutarnje i vanjsko vieće u istoj sědnici izvàršilo bude.

§. 9. Srědotočni (centralni) odbor ima se i u onim gradovima i slobodnim okružjima ustrojiti, koja samo jednog' dàržavnog' poslanika birala budu.

§. 10. Zaključci, u smislu §. 7-og i 8og satvoreni, imaju se bez odgadjanja popečitelju unutarnjih dělah poslati.

§. 11. Članovi srědotočnog odbora imaju slědeću zakletvu položiti:

Ja N. N. zaklinjem se i t. d. da sva ona, koja glede izabiranja dàržavno-saborskog poslanika (ili poslanikah) u smislu dàržavnih zakonah u slěd izaslanja mojeg' izvàršiti na službeno postupanje moje spadala budu, věrno, nepristrano, i po dušnom spoznanju izvàršio budem. Tako me Bog pomozi i. t. d.

§. 12. Srědotočni odbor poslě izaslanja svoga najkasnie za tjedan danah skupivši se:

a) Imenovati će za popisanje izbornikah svakog pod rukovodjenje svoje spadajućeg' okružja jedan odbor od 3 člana.

b) Opreděliti će dan, kada će se na městu za svako okružje naznačenom, popis izbornikah započeti,

i 14 danah, sa početnim skupa računajuć, neprestano nastaviti.

§. 13. Pomenuti u pàrvesem §. točki b) rok od dana, koj jest po sredotočnom odboru opredĕljen bio, brojeć kraći od 21-og i dužji od 30 danah biti nemože, i putem razpisah (circulares), navĕstjivanjah iz càrkvenih prodikaonicah, pribijenjah ili prilĕpljenjah oglasa, na javnih mĕstih po selima i varošima, i drugih u sličnom poslu običajnih sredstvah mogućom najvećom javnostju imaju se svima na znanje dati.

§. 14. Odbor za popisivanje izbornikah imenovan sa označenimi mĕsti pomenutih u §. 12. točki b) 14 danah svaki dan ima sĕdnicu dàržati, i one izbornike, koji se budu radi popisanja pojavili i tabelaran zapisnik, kojega popečiteljstvo za tu svàrhu sredotočnomu odboru za dobe poslalo bude, zabilježiti.

§. 15. Popisivajućemu odboru dati ćedu se za potrebovanje (porabu) dosadašnjih varmedjskih izbornikah, i dotično varoških gradjanah, knjige od poreza (štibre), i druga spodobna data, na koliko pomoćju ovih odbor o sposobnosti, gde kojega za upis javljajućega se, osvĕdočiti se nebi mogao, takov sposobnost svoju za izabiranje dokazati mora.

§. 16. Popisavajući odbor, sa imeni izbornikah u jednu, za opazke posebnu, rubriku zapisnika zabilježit će na kratkom sve za sposobnost predložene dokaze, vàrhu toga će opet posebni zapisnik voditi imena onih, koji su se njemu prijavili, ali po njem od izborničtva odbaceni bili, i sve će to onim, koji se za popis javili budu, na pàrvo izjaviti.

§. 17. Popisavajući odbor će u popisu 3 jednakoglaseća exemplara voditi, podpisom sviuh članovah pro-

viděti, i poslě pomenutih u §. 12 točki b) 14 danah srědotočnom odboru hez odgadjanja poslati.

§ 18. Jedan exemplar poslanih po popisavajućem odboru opreděljenom i na pàrvo obznanjenom městu, za da svaki u takov poviriti može, několiko danah izložen.

§. 19. On kog je popisavajući odbor od zapisanja odbacio, kao što i on, koji glede zapisanja drugoga kakvu priměłbu (opazku) učiniti želi, — ima radi popravljenja u ovom obziru popisa sredotočni odbor potražiti

§. 20. Koji se radI zapisanja pri nijednom popisivajućem odboru javio nije, to kod sredotočnog odbora više iskati nemože.

§. 21. Sredotočni odbor poslě svàršetka popisivanja izbornikah najkasnie za tjedan danah u sědnicu stupivši se:

a) Popiše po dotičnimi odbori predložene, i
b) Prošnje u smislu §. 14. podnešene, pregleda
c) Bilježku onih, koje jest u slěd podnešene prošnje iz popisa izbacio, ili u takov primio, po predsědniku i bilježniku podpisanu svakomu exemplaru predložnih podpisah priklopi.
d) Sědnice svoje dotle nastavi, dok podpise polag izpita i odlučenja prošnjah sa svim neizpravi.
e) Od popisah na takov način popravljenih jedan exemplar radi upotrebljivanja kod izbora zadàržavsi, drugi u pismoshranu jurisdikcie položi, tretju pako popečitelju unutàrnjih dělah najkasnie za 14 danah poslě početka sědnicah pošalje.

§. 22. Sredotočni odbor vàrh sviuh svojih posavětovanjah po izabranom iz sebe bilježniku polag zapisa imenah nazočnih članah redoviti zapisnik (protokol) vodi, i takovog' jedan exemplar u pismoshranu položivši, drugi

pako po času (von Zeit zu Zeit) popečitelju unutàrnjih dělah šalje.

§. 23. Sědnice su javne tako kod sredotočnog, kao što i kod popisavajućeg odbora.

§. 24. Kad se dan otvorenja dàržavnog' sabora priobći; sredotočni odbori imaju rok za izbor dàržavno-saborskih poslanikah tako odrediti, da:

a) taj rok 15 danah prie došastja svojega u dotićnimi jurisdikciami priobćiti se može; i

b) otvorenje dàržavnog sobora najmanje za 4 tjedne preteče.

§. 25. Poslě kako rok izbora opreděljen bude, predsědnik sredotočnog' odbora obvezan jest taj rok načinom u §. 13. pomenutim mogućom najvećom javnostju bez odgodjenja priobćiti.

§. 26. Sredotočni odbor ima za svako izborno okružje za rukovodjenje izbora jednog predsědnika i jednog bilježnika, kao takodjer u slučaju potrebe ovih naměstnike izabrati.

§. 27. Kada tako izabrani predsědnik na opreděljen dan izbora u glavnom městu izbornog okružja po sredotočnom napàrvo javno obznanjen sat spravište izbornikah otvori, svaki izbornik ima vlast na dàržavno saborsko poslaničtvo jednu osobu preporučiti.

§. 28. Kod izbora pravo odvěta imaju samo oni, koji u popisu izbornikah, gori pomenutim načinom sačinjenim, nahadjaju se, i samo u onom okružju imaju odvět, u kojem su popisani.

§. 29. Nitkom, koji se u popisu nalazi, pravo odvěta uzkratiti se nemože.

§. 30. Ako u spravištu izbornikah za dàržavno saborsko postaničtvo samo jedna osoba bi se preporučila;

ili bi se vidělo, da se izbornici izmed više preporučenih u izboru jednoga obćom voljom slažu; onda predsědnik ima sakupljene izbornike pitati: je li hoće sa izborom osobe, koju će on imenovati, obćom voljom zadovoljni biti, ili pako žele odvětovati? i ako 10 izbornikah odvětovanje žele, takovo odmah odredi, u protivnom pako slučaju izbor za svàršenog' i dotičnu osobu za izabranog' po okružju dàržavno-sabarskog' poslanika proglasi.

§. 31. Kad se izbor na odvětovanje pusti, svaki on izbornik, koji dàržavnog saborskog' poslanika preporučio jest, izmed nazočnih izbornikah dvojicu imenuje, i tako od strane preporučujućih izbornikah imenovane osobe sa predsědnikom i bez odvěta budućim bilježnikom sačinjaju zajedno odbor odvět birajući.

§. 32. Kao što odvětovanje putem bilježenja imenah odvětujućih, tako takodjer brojenje odvětah ima se javno učiniti.

§ 33. Odvětovanje od početka sve do onda dok se izbornik za odvětovanje javi, bez prekinutja nastavljati se ima.

§. 34. Ako svàršetkom odvětovanja absolutna (očevidna) većina jednomu čověku pripadne: tako izabran ima se odmah za dàržavno-saborskog' poslanika proglasiti.

§. 35. Ako izmed onih, za koje se jest odvětovalo nijedan absolutnu (očevidnu) većinu dobio nebi: med onom dvojicom, koji su priměrno najviše odvětah dobili, novo odvětovanje ima se nastaviti.

§. 36. Ako ono novo odvětovanje radi množine odvětujućih isti dan pàrvog odvětovanja svàršiti se nebi moglo: novo odvětovanje ima se slědeći dan započeti i bez prekinutja zaglaviti.

§ 37. Izmed dvojice, onaj koji prilikom drugog'

odvětovanja veću stran odvětah dobio jest, za izabranog' daržavno-saborskog poslanika ima se odmah proglasiti.

§. 38. Jedan věrodostojni exemplar popisa izbornikah prilikom izbora ima biti kod rukuh odvět birajućeg odbora.

§. 39. Svaki samo glavom t. j. sobstveno odvětovati može.

§. 40. Izbornikom nije slobodno na popis ili izbor bar kakovo oružje sa sobom poněti.

§ 41. Članovi izbornike popisivajućeg' i odvět birajućeg odbora stoje pod zaštitom zakona, i poštenja naroda i njim makar kako učinjenu uvrědu zaglavnim (criminal) postupanjem krivnji priměrena kaštiga (pedepsa) slědila bude.

§. 42. Vlast i dužnost tako pri popisu izbornikah, kao što pri izboru dobar red uzdàržati izaslanomu predsědniku nadleži, koji u slučaju potrěbe na ovu svàrhu takodjer oružanu silu upotrěbiti može.

§. 43. Odbor odvět birajuči vàrhu tečaja izbora uredni zapisnik voditi, takvog tri jednakoglasna exemplara po predsědniku bilježniku, i najmanje dvěma istog odbora sučlanovima svàršetkom izboru podpisati, i jedan exemplar izabranomu poslaniku odmah izručiti ili poslati, druga dva pako za da se jedan u pismoshranu položi, drugi pako popečitelju unutàrnjih dělah pošlje, sredotočnomu odboru predati ima.

§. 44. Izabranomu poslaniku izručen izborni zapisnik njemu za věrodajno pismo (credentional) služi.

§. 45. Radi rukovodjenja izbora izaslat predsědnik u onom okružju, u kojem kod izbora predsěda, za poslanika izabrati se nemože.

§. 46. Popečiteljstvo će nastojati, da se uredbe ovog'

zakona po dotičnima izvàrše, i radi toga će dotičnim sredotočnim odborom potrěbne naputke i naredbe davati.

§. 47. Glede onih izborah, o kojih zakonitosti bi makar u kojem obziru dvojba nastala, stol zastupnikah sudio bude.

§. 48. Ona město u varmedji, koja po §. 5. sa kraljevskimi varoši jedno izborno okružje sačiniti imaju, budu iste varmedje u porazumljenju sa dotičnimi varoši iz městah k' varoši najbliže ležećih opredělile.

§ 49. Za popis izbornikah u takvimi směšanimi okružji kao što varmedjski tako i varoški sredotočni odbor ima po dva čověka imenovati, i ovaj sa 4 člana sastojeći odbor bude u ovom zakonu ustanovljenim načinom izbornike kao što u varoši tako i u k' njemu priklopljenimi varmedjskimi městima popisivao.

§. 50. Ako u smislu § 49. postupajući směšani odbor o kakovom pitanju na jednake odvěte bi se razdělio: u svakom takovom slučaju putem posebno preduzeti se imajućeg' ždrebanja ima jedan član privrěmeno odstupiti, dok ostali odborni članovi porodivše se pitanje većinom odvětah nerěše, zatim pako imaju svi 4 ukupno poslovanje svoje nastaviti.

§. 51. U tekovih směšanih okružjih predsědnika za izbor imenuje sredotočni odbor one jurisdikcie, (poglavarstvo) kojega području veća stran izbornikah okružja pripada, u suprot pako biljažnika imenuje sredotočni odbor one jurisdikcie, kojega poddručju manja stran izbornikah okružja pripada; — u takovom slučaju pako, kad u spodobno okružje jurisdikcie dviuh varošah spadaju, k odboru odvět birajućemu svaka po jedan član šilje, izmed kojih jedan pero vodi.

§. 52. Pitanja, koja bi se u směšanom okružju glede izvàršivanja ovog' zakona medju dotičnimi varmedjami i

varoši porodīti mogla, polag poslušanja dotičnih u smislu naredbah ovog' zakona, popečiteljstvo će rěšiti

§. 53. U Hàrvatskoj izborna okružja medju Zagrebačkom, Varašdinskom, i Križevačkom varmedjom, u njihovom krila ležećimi kraljevskimi varoši, i okružji turopoljskim, bakarskim i vinodolskim, po broju cělokupno-dàržavno-saborskih poklisarah, u §. 5. za nju oprеděljenom, na temelju osnovah ovoga zakona će dàržavni sabor poděliti, glede kojega izdana 5. Rujna godine 1845 kraljevska dvorna uredba ovim se za opozvanu izjavlja.

§. 54. Ovaj dàržavni sabor će zajedno k stolu velemožah dva poslanika poslati.

§. 55. Do onda, dokle glede političkog' usporedjenja krajišničkih predělah (krajine) zakonotvorstvo posebnu uredbu sačini, način izabiranja cělokupno-dàržavno-saborskih poslanikah za Hàrvatsku krajinu takodjer dàržavni sabor, za druge s' one strane Drave regimente Ban, za ostale krajišničke regimente, kao takodjer za okružje šajkašah popečiteljstvo će oprеděliti.

§ 56. Svakomu dàržavno-saborskomu poslaniku iz dàržavne pěneznice će se na dan 5 ftih, a u ime stanovine na godinu 400 ftih srebra platjati.

§. 57. Naručiva se popečiteljem blagajne (Finanz) i obćenitih dělah; da se za potrěbno prikladno za dàržavno-saborska savětovanja město u Pešti pobrine.

ČLANAK VI.

O uspěšenju zakonskog članka 21-a godine 1836.

Budući je Njegovo Veličanstvo na posrědovanje Nj. Visosti Nadvornika milostivno odredilo, da se 21. zakonski članak od godine 1836-te odmah izvàršiti ima. Uslěd toga naredjuje se.

§. 1. Varmedje Krasnanska, Srednjo-Solnička i Zarandska, okružje Kövársko i varoš Zilah od onog dana, kad se bude ov zakon u njima proglasio, u svakom obziru nerazdružive strane od Ugarske sačinjale budu. — Radi toga.

§. 2. Buduć svako odnošenje imenovanih predělah prama vladi, blagajni i vàrhovnim sudištam Erdeljskim prestaje: ona se pod vlast Ugarskog' odgovornog ministeria i ugarskih vàrhovnih sudištah stavljaju.

§. 3. Popečiteljstvu, kojeg vlast glede povraćenih stranah sa kraljevskim potvàrdjenjem ovog' zakona odmah u život stuplja, naručuje se, da pojedine stranke odnošenjah povraćenja na ovom temelju, po zakonu, pravici, i umèrenosti za vrěme razredi, i budućem zakonotvorstvu radi konačnog' rěšenja podnese.

§. 4. Popečiteljstvo (ministerium) povlaštjuje se na postupanje neodgodljivo izvàršenje ovog zakoua potrěbno.

ČLANAK VII.

O sjedinjenju Ugarske i Erdelja.

Jerbo sjedinjenje k ugarskoj kruni spadajućeg Erdelja sa Ugarskom pod jednom vladom jedinstvo narodnosti jednakost pravah na savàršenom temelju pravice potrebuju, zastupanje pako koristih obadviuh posestrimah dàržavah na bližnjem dàržavnom saboru dogadjaji sadašnjeg' vrěmena nuždno zahtěvaju: za uspěšiti ova naredjuje se:

§. 1. Onim kraljevskim častnikom, koji su na poslědnji Erdeljski sabor pozvani bili, pri gornjem stolu ugarske kraljevine město I odvět podaje se; ovamo razuměvajuć članove erdeljsko-kraljevskog kormila (Gu-

bernium) i kraljevskog sudbenog stola, kao takodjer ljudi vojničkog reda.

§. 2. Erdelju izvan povraćenih stranah na najbližnjem saboru obće domovine pripada 69 odvětah.

§. 3. Ovi odvěti imaju se med erdeljska područja ovako poděliti:

Devet madjarskim, pet sikulskim, i jedanajst saksonskim varmedjam, stolicam i pokrajinam, kao što sl. i kr. varošima Kološvaru, Maroš-Vášárhelju i Beogradu pripadaju svakoj po dva — ukupno 56 odvětah — ostalim pako pravo zastupljenja uživajućim — na broju 13 — varošima svakoj po jedan odvět.

§. 4. Odgovornomu ministeriumu (popečiteljstvu) se nalaže, da svako moguće zakonito sredstvo upotrebljavajuć, sebe u sporazumljenje kao sa pověreničtvom, po poslědnjem erdeljskom saboru na tu svàrhu imenovanim, tako i sa erdeljskim saborom što bèržje sazvati se imajućim, stavi — u svakom slučaju pako ne samo za podpuni svàršetak sjedinjenja potrebne korake učini, nego i u ovom poslu najbližnjemu saboru domovine izcàrpljive zakonske osnove predloži, za povodno pravilo izrazeći: da

§. 5. Ugarska je pripravna sve one posebne zakone i sloboštine erdeljske, koje polag toga, što podpuno sjedinjenje ne preče, narodnoj slobodi, i u pravu jednakosti prigodne jesu, primiti i uzdàržati.

§. 6. Gornje naredbe tako glede častnikah, kao što glede zastupnikah, od privoljenja što prie sazvati se imajućeg' sabora erdeljskog zavise, i samo na najbližnji ugarski sabor pretežu se, na kog' sakupiti se imajućeg zakonotvorstva zadaća bude, za buduća vrěmena zastupanje erdeljskih koristih (interesah) oprěděliti.

ČLANAK VIII.

O nošenju občinskih teretah.

Svi stanovnici Ugarske i pridruženih stranah sve obćinske terete, sve poreze bez razlike jednako i priměrno obnašati imaju.

§. 1. Njegovo Veličanstvo će po odgovornom ugarskom popečiteljstvu, polag poslušanjah poglavarstvah (jurisdikciah) privrěmeni ključ porezanja (podělenja štibre) izraditi dati, i porezanje po takovom ključu će se već sa najbližnjom upraviteljskom godinom to jest: sa pàrvim danom měseca Studna (Nevembra) godine 1848. započeti.

§. 2. Ovaj privrěmeno izradjeni ključ ima se svakako najbližnjemu dàržavnomu saboru predložiti.

§. 3. Naredjuje se, da se do pomenutog dana porezani obćinski tereti poberu.

ČLANAK IX.

O ukinutju urbarskog' odnošenja, i po naměstnih urbarskih pogodbah (contractah) dosad običnih tlakah, desetinah i pěneznih daćah.

Urbar i na město njega po urbarskih pogodbah dosad obična tlaka davanje jedne strane urode i pěnezne daće jesu od proglašenja ovog zakona za uvěk ukinjene.

§. 1. Zakonotvorstvo stavlja naknadu štete pojedine zemaljske gospode (spaijah) pod zaštitu obće pravednosti naroda.

§. 2. Njegovo Veličanstvo radi takovog' naduměstjenja (naknade) štete pojedine zemaljske gospode da se najmre njim tolika glavnica, koliko su dosadašnji urbarski dohodci vrědni bili, po obćoj dàržavi bez ustàrba

(pomanjkanje) izplati, bude po ugarskom popečiteljstvu dio po dio (theilweise) sačinjenu zakonsku osnovu najbližjemu dàržavnomu saboru predložiti dalo.

§. 3. U takovih městih, gdě se urbarsko uzporedjenje ili odděljenje paše jošte do sada izvàršilo nije, glede dàrvarenja i paše dosadašnji običaj i nadalje se zadàržuje.

§. 4. Vlast ili jurisdikcia zemaljsko-gospodska je ukinjena; — dokle sudbena vlast u obće uzporedjena nebude, dotle takovu gledeć na posebne parnice (processus) kratkog' sudbenog' postupanja ondě, gdě starešinstva (věća) za pàrvi sud ustrojena nisu, varmedjski sudci, — gledeć pako na zaglavne i redovitog' postupanja posebne parnice varmedjska sudbena stolica (sedria) bude izvàršivala.

§. 5. Takovim zemaljskim gospodarom, kojih posědovanju (imanju) prie proglašenja ovog' zakona urbarstvo pripadalo je, izvan měnicah (Wechsel) iz odnošenja tàrgovačkog proizticućih, do buduće zakonske naredbe, nikakov drugi dug odpovědati se nemože, i samo za doba neplaćene zakonske kamate mogu se od njih sudbenim putem potrěbovati.

ČLANAK X.

O urbarskom uzporedjenju, odděljenju paše, i dàrvarenju.

Uslěd §. 3-a Članka IX-a naredjuje se:

§. 1. U takovim městama, gde je odděljenje paše i dotično urbarsko uzporedjenje (regulacia) med zemaljskim gospodarom i bivšimi njegovimi podanici (kmeti) ili putem pogodbe, ili urbarske parnice zaista već i činom dovàršeno; takovo odděljenje dotično uzporedjenje razrěšiti se više nemože.

§. 2. Gledeć na města, — radi kojih uzporedjenja

ili oddělenja paše medju zemaljskim gospodarom i bivšimi njegovimi podanici obstojeća parnica (pravda) prie proglašenja ovog zakona konačnim sudom zaključena jest, ali takav konačni sud od pregleda prizivnog' (appellationalnog) sudišta ili od sudbenog izvàršenja (executie) zavisi, — višji pregled takove parnice kraljevski i dotično banski sudbeni stol bude učinio, — u tako konačno rěšenoj parnici izrečeni sud pako, ilili ako bi parnica putem medjusobne stranakah pogodbe dokončala se bila, ova pogodba ima se po sudu podžupanskom (Judicium Vice-Comitis) ovàršiti.

§. 3. Takove parnice radi urbarskog uzpordjenja i oddělenja paše, koje u vrěme proglašenja ovoga zakona već tekle, ali konačnim sudom zaključene bile nisu, — ili koje poslě proglašenja ovog zabona bi se započele, — pred sud podžupanski prenesti, dotično pred njim podići se imaju; koj takodjer obvezan jest u svakom slučaju najprie pokušati, da stranke na medjusobnu pogodbu dovede.

U takovim městima, gdě dosadašnji podanici u šumah zemaljskog' gospodara po naredbi urbarskog' zakona dàrvarenje, žirovinu, sabiranje šiškah (gubača) ili makar kakovu drugu korist uživaju, te u ovom obziru odělenu stranu šume nemaju, — radi odělenja uživanja dàrvarenja, žirovine, šiškah i drugih koristih ili zemaljski gospodar ili pako bivši njegovi podanici mogu osobitu parnicu pred sudištom popžupana podići, — kojemu se strogo nalaže da i u takovoj parnici najprie pokuša stranke na medjusobnu pogodbu dovesti.

§. 5. Pomenute u §. 3. i 4. parnice imaju se po sudištu varmedjskom (sedrii) i kraljevskom dotično banskom sudbenom stolu kao pozivnimi sudišti prie izvàršenja izrečenog' suda pregledati.

§. 6. Sve ostale parnice, koje radi urbarskih tužbah, radi urbarske službe, devetine u vrěme proglašenja ovog' zakona tekle jesu, ovim se ukidaju.

§. 7. U ostalom 21-i zakonski članak godine 1807 ovim se opet potvàrdjava, i varmedjam se i nadalje strogo nalaže, da nastoje o uzdàržanju šumah u dobrom stanju.

§. 8. Popečiteljstvo ima glede uspěšnieg' obradjivanja i uzdàržavanja šumah najbližnjemu dàržavnomu zaboru potanku zakonsku osnovu predložiti.

ČLANAK XI.

O parnicah (processus), koje su se do sada po sudbenoj vlasti zemaljsko-gospodskoj rěšivale.

Buduć je u IX. Članku §. 4. sudbena vlast zemaljsko-gospodska tako u posebnom kao što u zaglavnom obziru ukinuta, — glede onih sudbenih poslovah, koji su do sada zemaljsko-gospodskom vlastju rěšivali se, naredjuje se:

§. 1. Buduć one kratkog' suda govorne i poljsko-redarske parnice, koje su se do sada sudom zemaljsko-gospodskim odsudjivale, — polag naredbe članka IX-a §. 4-a po varmedjskimi sudci sudjene biti imaju: ako li dosadašnji broj sudacah varmedjskih tomu zadovoljiti nebi mogao; varmedje s privoljenjem popečiteljstva broj njihov, dotično varmedjskih prisežnikah priměrno k potrěboći povekšati mogu.

§. 2. Takove parnice, koje do sada od věćah (starešinstvah) vlast pàrvog' sudišta imajućih, na sudbeni gospodski stol prizvane biahu, od sada upravo na varmedjski sudbeni stol (sedriu) pozivale se budu.

§. 3. Glede takovih městah, koja věće, sa vlastjom pàrvog' sudišta providjeno nemaju, varmedje priměrno k

ili odděljenja paše medju zemaljskim gospodarom i bivšimi njegovimi podanici obstojeća parnica (pravda) prie proglašenja ovog zakona konačnim sudom zaključena jest, ali takav konačni sud od pregleda prizivnog' (appellationalnog) sudišta ili od sudbenog izvàršenja (executie) zavisi, — višji pregled takove parnice kraljevski i dotično banski sudbeni stol bude učinio, — u tako konačno rěšenoj parnici izrečeni sud pako, ilili ako bi parnica putem medjusobne stranakah pogodbe dokončala se bila, ova pogodba ima se po sudu podžupanskom (Judicium Vice-Comitis) ovàršiti.

§. 3. Takove parnice radi urbarskog uzpordjenja i odděljenja paše, koje u vrěme proglašenja ovoga zakona već tekle, ali konačnim sudom zaključene bile nisu, — ili koje poslě proglašenja ovog zabona bi se započele, — pred sud podžupanski prenesti, dotično pred njim podići se imaju; koj takodjer obvezan jest u svakom slučaju najprie pokušati, da stranke na medjusobnu pogodbu dovede.

U takovim městima, gdě dosadašnji podanici u šumah zemaljskog' gospodara po naredbi urbarskog' zakona dàrvarenje, žirovinu, sabiranje šiškah (gubača) ili makar kakovu drugu korist uživaju, te u ovom obziru oděljenu stranu šume nemaju, — radi oděljenja uživanja dàrvarenja, žirovine, šiškah i drugih koristih ili zemaljski gospodar ili pako bivši njegovi podanici mogu osobitu parnicu pred sudištom popžupana podići, — kojemu se strogo nalaže da i u takovoj parnici najprie pokuša stranke na medjusobnu pogodbu dovesti.

§. 5. Pomenute u §. 3. i 4. parnice imaju se po sudištu varmedjskom (sedrii) i kraljevskom dotično banskom sudbenom stolu kao pozivnimi sudišti prie izvàršenja izrečenog' suda pregledati.

§. 6. Sve ostale parnice, koje radi urbarskih tužbah, radi urbarske službe, devetine u vrěme proglašenja ovog' zakona tekle jesu, ovim se ukidaju.

§. 7. U ostalom 21-i zakonski članak godine 1807 ovim se opet potvàrdjava, i varmedjam se i nadalje strogo nalaže, da nastoje o uzdàržanju šumah u dobrom stanju.

§. 8. Popečiteljstvo ima glede uspěšnieg' obradjivanja i uzdàržavanja šumah najbližnjemu dàržavnomu zaboru potanku zakonsku osnovu predložiti.

ČLANAK XI.

O parnicah (processus), koje su se do sada po sudbenoj vlasti zemaljsko-gospodskoj rěšivale.

Buduć je u IX. Članku §. 4. sudbena vlast zemaljsko-gospodska tako u posebnom kao što u zaglavnom obziru ukinuta, — glede onih sudbenih poslovah, koji su do sada zemaljsko-gospodskom vlastju rěšivali se, naredjuje se:

§. 1. Buduć one kratkog' suda govorne i poljsko-redarske parnice, koje su se do sada sudom zemaljsko-gospodskim odsudjivale, — polag naredbe članka IX-a §. 4-a po varmedjskimi sudci sudjene biti imaju: ako li dosadašnji broj sudacah varmedjskih tomu zadovoljiti nebi mogao; varmedje s privoljenjem popečiteljstva broj njihov, dotično varmedjskih prisežnikah priměrno k potrěboći povekšati mogu.

§. 2. Takove parnice, koje do sada od věćah (starešinstvah) vlast pàrvog' sudišta imajućih, na sudbeni gospodski stol prizvane biahu, od sada upravo na varmedjski sudbeni stol (sedriu) pozivale se budu.

§. 3. Glede takovih městah, koja věće, sa vlastjom pàrvog' sudišta providjeno nemaju, varmedje priměrno k

potrěboći više sudbenih stolah kao pàrvih sudištah ustanoviti mogu, u slučaju zabranjenja podžupana sami izmed sebe predsědnika izabirali budu: od ovih sudbenih stolah budu se parnice na kraljevski i dotično banski stol pozivale.

§. 4. Buduć članko m IX-im §. 4-im vlast kaznenja (kaštigovanja) po ukinutju gospodske vlasti takodjer na varmedjske sudbene stolove prenešena jest: gospoštine k izvàršivanju ove vlasti potrěbne sgrade i sprave varmedjam za vrěme odpustiti dužni su.

§. 5. Sirotiuski i starešinski računi po varmedjskih stolih exactoralskih imaju se pregledati, koji se ovim na vlast sudbenih stolah podižu: pozivanje i od ovud biva na kraljevski i dotično banski sudbeni stol. Varmedje i u ovom obziru broj častnikah s' privoljenjem ministeria (popečiteljstva) priměrno k potrěboći povekšati, i u obće o načinu rukovodjenja varmedjsko-sirotinskih poslovah posebne naredbe učiniti mogu.

ČLANAK XII.

O pretvorenju ukinutih urbarsko-posebnih gospodskih dohodakah u dàržavni dug.

Uslěd ukinutja moćju IX-a članka svake vàrsti urbarskih dužnostih naredjuje se:

§. 1. Da popečiteljstvo Njegovog' Veličanstva' poslě svàršetka dàržavnog' sabora prestati imajuće urbarske dohodke što najbàrže moguće bude, pravično precěniti dade.

§. 2. Za temelj precěnjenja samo tolika korist služila bude, kolika je odanle dotičnim zemaljskim gospodarom u istinu pripadala — ne pako ono brěme, koje su služeći podanici time nosili.

§. 3. Način cěnjenja će dotični ministar opreděliti, vrědnost godišnje koristi cěnjenjem ustanovljena po dvadeset puta uzeta iznosit će naknadu glavnicnu.

§. 4. Prigovore suprot pravednosti procěnjenja bude naimenovani od popečitelja pravosudja za svaki kotar dàržave po jedan i za pridružene strane napose jedan, iz 5 članovah sastojeći odbor, koj će dàržava plaćati na kratkom izpitato i odsudio.

§. 5. Za cěnu na taj način opreděljenu dati će odmah popečiteljstvo dotičnomu vlastniku dàržavne obligacie, za osiguranje takovih obligaciah odredjuju se negibuća dobra dàržavno komore, i daje se popečiteljstvu punovlastje na temelju ovih za izposlovati zajam, ili za takova na komade razprodati. Na koliko pako pomenuta ležeća dobra zadosta nebi bila, za sigurnost izplaćenjah ovih obligaciah služe takodjer ostali kameralski i dàržavni dohodci.

§. 6. Dàržava obvezuje se ovim na izplaćenje takovim načinom osiguranog' duga, i njega za pravi dàržavni dug priznaje.

§. 7. Glede kakvoće kamatah i izplaćivanja ovog dàržavnog duga bude popečiteljstvo zakonsku osnovu najbližnjemu dàržavnom saboru predložilo, koje će vàrh toga konačno odlučiti.

§. 8. Ova zakonska naredba ima se u svaku obligaciu ovog' narodnog' duga od rěči do rěči zapisati.

§. 9. U obziru do sada već vàrh věkovitog' urbarskog' odkuplenja učinjenih pogodbah, bude ministerium (popečiteljstvo) na temelju ovog' zakona okolnostima priměrne, pravične i shodne naredbe učinio.

ČLANAK XIII.

O okinutju duhovničke desetine.

Buduć se je duhovničtvo (sveštenstvo) od sebi pripadajuće desetine bez svake naknade odreklo; dàržavni Stališi i Redovi ovu na žàrtvenik domovine postavljenu žartvu na vèkovitu uspomenu u zakon biljèže, zajedno uslèd ovog odrečenja odredili su:

§. 1. Duhovnička desetina bila ona u naravi ili na mèsto davanja u naravi novcem plaćena, — i to ili ona neposredno sveštenstvu (duhovničtvu), ili pako njegovima najmiteljjima plaćala se, ili polag vèčite pogodbe, ili pako kraljevskog' darovanja stečena je bila, ovim za uvèk ukinjena jest.

§. 2. Na koliko ukinutje desetine takodjer u dohodke nèkojih sveštenikah nižje časti dira, i iz tog' obzira pobrinuti se svakako potrebno bude, da se takovi bolje provide: Nj. Veličanstvo u obće glede osiguranja boljeg' stanja duhovničtva nižje časti makar kojeg vèroizpovèdanja po ugarskom ministeriu osobitu zakonsku osnovu dàržavnim Stališem predložilo bude.

§. 3. Na koliko pako jest duhovnička desetina ili polag vèkovite pogodbe ili po kraljevskom darovanju u posèdovanje pojedinih svètovnih porodicah dospèla: glede naknade štete, takovim porodicama po dàržavi, dati se imajuće, Nj. Veličanstvo po ugarskom ministeriu (popečiteljstvu) osobito zakonsku osnovu najbližnjenomu dàržavnomu saboru predložilo bude.

ČLANAK XIV.

O vèresijnom zavodu.

§. 1. Popečiteljstvu daje se puna vlast, za da vè-

resjini zavod (Credit-Anstalt) zavede, kao takodjer potrebnu pričuvnu glavnicu (Reserve-Capital) od 500,000 ftih nabavi.

§. 2. Temeljna pravila tog' zavoda radi pregleda i odobrenja pàrvogodišnjoj sědnici najbližnjeg' dàržavnog' sabora bude predložilo.

§. 3. Takov zemaljski gospodar, kojemu se za ukinute urbarske dohodke po članku IX. naknada osigurava, za da toliko svotu, kolika je njemu za naknadu urbarskih dohodakah osigurana, pred svakim drugim pàrvenstvo ima, ako zajam dovoljno osigurati može, — i po dàržavnom cěnjenju koje zakonu glede toga stvoriti se imajućem, priměrno bude ustanovljena glavna cěna ukinutih urbarskih dužnostih prigodom povratjenja takovog' zajma hoće po dàržavi na město plaće primiti.

§. 4. Dug věresijno zavodski povlaštjeno pàrvenstvo vàrh sviuh inih zahtěvanjah (dugovah) izuzamši ona, koja su pred njim intabulirana.

§. 5. Ako bi věresijnomu zavodu obvezan imetak u natěčaj (concurs) pao, kamate i dio izplaćanja ima se i za tečaja parnice točno plaćati, u slučaju propuštenja věresijni zavod si može iz obvezanog' imetka cělo zahtěvanje glavnicom zajedno putem kratkog suda povratiti dati.

O svih takovih pitanjih, koja bi se ili med istim zavodom i njegovimi dužnici, ili med njim i njegovimi věrovitelji (creditori) porodila, ima měnbeni sud kratkim postupanjem suditi.

§. 7. Věresni zavod može polag zahtěvanja zajam uzimajućeg ili u gotovom novcu ili u věresijnim pismama zajam dati.

ČLANAK XV.

O ukinutju dědinstva.

Budući ukinutje dědinstva (aviticitas) po načelu ovim se izriče, — naredjuje se;

§. 1. Popečiteljstvo ima na temelju podpunog' i savàršenog' ukinutja dědinstva dàržavno-gradjanski zakonik osnovati, i ovu osnovu zakonika najbližnjemu dàržavnomu saboru predložiti.

§. 2. Medjutim do najbližnjeg' dàržavnog' sabora tečaj sviuh onih parnicah, koje iz odnošenja dědinskog' proizišle, i konačnim sudom još zaglavljene nisu, jest prekinut, kao što i takovih početak, izuzamši slučaje članka 14-a god. 1836, zabranjuje se.

ČLANAK XVI.

O privremenom izvàršivanju varmedjske vlasti.

Za da se ustroj varmedjah, kao obrana i bedem ustavnosti ugarske i pridruženih stranah, sa obćom slobodom u suglasje stavi, zajedno i medjutim obće upravljanje od svakog' smetanja sačuva — naredjuje se:

§. 1. Popečiteljstvo bude zakonsku osnovu, o uredjenju varmedjskog' ustroja na temelju zastupanja puka, najbližnjemu dàržavnomu saboru predložilo.

§. 2. Do tog' vremena, dok buduće zakonotvorstvo uredjenje sačini, varmedjska vlast ima se slědećim načinom izvàršivati:

a) Poslě svàršetka sadašnjeg' zakonotvorstva u moguće najkratje vrěme u svakoj varmedji veliko spravište bude se dàržalo.

b) U ovom velikom spravištu svi oni imali budu odvět, koji ga po zakonu, ili po odluki jedne ili druge varmedje do sada imali jesu; gdě pako takve pravo razprostirajuće odluke nebi bilo, tamo budu odvět imali izvan onih, kojim po zakonu pripada, i oni, koje stanovnici varmedje iz

pojedinih městah na ovo veliko spravište kao zastupnike poslali budu.

c) U ovom velikom spravištu poslě proglašenja na sadašnjem dàržavnom saboru stvorenih zakonah, zajedno s obzirom na velikoću i kolikoću stanovničtva varmedje, varmedjskih žiteljah, svakog reda, varmedsko obće upravljanje, i osobito uspěšenje na sadašnjem saboru stvorenih zakonah, jedan mnogobrojni odbor bez razlike, kakvog roda bi članovi njegovi bili, ima se običnim načinom izabrati.

d) Ov stalni odbor pod predsědničtvom vàrhovnog' župana, ili u njegovom oddaljenju podžupana u družtvu častnikah varmedjskih ima se toliko put i kako dugo potrebno bude, sakupiti, i povrěmeno svu onu vlast izvàršivati, koja po zakonu i ustavu varmedjskim velikim spravištam u svakom obziru pripada.

e) Jezik posavětovanja kao što u spravištih, tako i u odborih u ugarskoj dàržavi jedino jest madjarski, — pridružene strane u smislu takodjer vlastitih pravilah njihov materinski jezik upotrebljavati mogu.

f) Ovim načinom dělovati imajući varmedjsko-zastupni odbor bude u ime obćine varmedjske ne samo u neposrednom obćenju „sa ministeriom stojao; nego i u smislu zakona sa častnici varmedjskimi po odlukah svojih upravljao.

g) Ovo odbor će odmah, kako po budućem zakonotvorstvu varmedjski ustroj uredjen bude, dělovanje svoje zaglaviti, i zapisnike svoje predložeć, obćinu varmedjsku o postupanju svome izvěstiti, i po vremenu svoju vlast rukam varmedje predati.

h) Sědnice odborske imaju biti javne.

ČLANAK XVII.

O obnovi (retauŝrácii) varmedjskih častnikah.

Do naredbe najbližnjeg dàržavnog' sabora obnove častnikah u varmedjah nebudu se dàržale: nego ako bi ili u broju častnikah porodeće se pomanjkanje nadoměstiti, ili u slučajih članka XI-a nove častnike izabrati potrebno bilo, vàrhovni župan u sporazumljenju sa odborom polag članka XVI-a ustanoviti se imajućim, za toga pomanjkanje nadoměstio, i dotično novo podignuti se imajuće časti naměstno (substitutive) nadopunio bude.

ČLANAK XVIII.

Zakon o štampi (tisku).

Buduć je predběžna censura za uvěk ukinuta, i sloboda štampe povratjena radi osiguranja toga povremeno naredjuje se:

§. 1. Svaki svoje misli putem štampe slobodno očitovati i razprostirati može.

§. 2. Pod očitovanjem putem štampe razuměva se: svako onakovo očitovanje, koje ili rěčmi, ili slikami, sredstvom tiska, kamenotiska i reza (Stich) svàršava se, i kojeg' priobćenje, ili po bezplatnom razděljenju, ili po prodavanju pojedinih komadah (exemplarah) već započelo se jest.

POGLAVJE I-o.

O prestupljenjih štampe.

§. 3. Koji na kakovo zločinstvo, krivnju, ili prestupljenje, putem štampe ravni i odlučni poziv razglasi, i takovo zločinstvo, krivnja ili prestupljenje dogodi e,

takov pozivalac ima se za dionika zločinstva dàržati po strogosti obćeg zakona kazniti.

§. 4. Koji na kakovo zločinstvo, krivnju ili prestnpljenje putem štampe ravni odlučni poziv razglasi, nego taj poziv nije imao nikakve poslědice, — takav kao pokušatelj krivnje ima se smatrati, i po strogosti obćeg zakona kazniti.

§. 5. Koji se javnim, obćim i věrozakonskim, kao što ćudorodnim krěpostim ruga, nje izsměhava, — takov do jednogodišnjeg' zatvora i do 400 ftah povekšati se mogućom globom ima se kazniti.

§. 6. Koji na razstavljenje savàršenog' dàržavnog jedinstva pod svetom krunom stojećeg' prostora, — koji na usilno razrěšenje moćju naslědnog ugovora (sanctionis pragmaticae) ustanovljenog' u obćinstvu vladajuće kuće stojećeg saveza carstva potica, — koji na siloviti prevrat ustava, i na nepokornost prama zakonskonskom poglavarstvu buni, i zločinstva poziva i podbada, — do četverogodišnjeg' zatvora i do 2000 ftah povekšati se mogućom globom kazniti se ima.

§. 7. Koji proti neuvrědljivosti osobe Nj. Veličanstva ili proti ustanovljenom redu naslědja na kraljevskom prestolu ustane, ili previšnju osobu kralja uvrědi, do šesterogodišnjeg' zatvora i do 3000 ftah povekšati se mogućom globom kazniti se ima.

§. 8. Koji članove vladajuće porodice uvrědi, do četverogodišnjeg' zatvora i do 2000 ftah povekšati se mogućom globom kazniti se ima.

§. 9. Koji na silovito poremetjenje obćeg mira i pokoja buni, do dvogodišnjeg' zatvora i do 1000 ftah povekšati se mogućom globom kazniti se ima.

§. 10. Koji zakonom ustanovljeno, koje poglavarstvo ili sbor ogovara — do dvogodišnjeg' zatvora i do 1000 ftah povekšati se mogućom globom kazniti se ima.

§. 11. Koji gděkojeg obćeg činovnika ili u obćenitom naručku postupajućeg glede službenih njegovih činah ogovora, opada, — do jednogodišnjeg' zatvora i do 600 ftah povekšati se mogućom globom kaznite se ima.

§. 12. Koji posebnu osobu ogovara, do šestoměsečnog' zatvora i do 300 ftah povekšati se mogućom globom kazniti se ima. — Zajedno i na nagradu uzrokovanih razglašenjem otim tužniku kvarah i parničnih troškovah odsudio se bude.

§. 13 Za prestupljenje štampe kazniti se ima sačinitelj (auctor) ako se on nebi znao, onda izdavatelj, i ako se niti ovaj nebi znao, vlastnik tiskarne iliti rězarnice.

§. 14. Koji pisma posavětovanja i javne sědnice dàržavnog' sabora, poglavarstvah, svakojakih sudištah, i zakonom ustanovljenih drugih zborah (corporaciah) u duhu věrnosti i istinito razglasi, — protiv takomu radi sadàržaja razglašenja tužba podići se nemože.

§. 15. Zatvor i globa mogu se po okolnostima naposе i ujedno upotrebljivati.

Sve globe i zaokupljenja (confiskacie) imaju se na korist dàržavne pěnesnice obratiti.

§. 16. Koji u onu istu krivnju, radi koje već jedanput bi kaznjen opet pade, za polovicu većom pedepsom može se kazniti, kao što jest pàrvi put bio odsudjen.

POGLAVJE II.

O sudačkom postupanju.

§. 17. Vàrhu prestupljenjah štampe porota (sud zakleti) će suditi. — Ministerium (popečiteljstvo) opunovlaštjuje se; da strogo polag načelah prošastno-dàržavno-saborske zakonske osnove, o zaglavnom (criminalnom) postupauju ustrojenje porote (jury) putem naredbe izposluje.

Glede §-a 39-a ima se zapamtiti: da je za sposobnost k porotnom zakletničtvu potreban godišnji dohodak od 2000 ftah. — Glede VIII-ga poglavja pako: da se vlast vèrhovno upravljajućeg' stola, stolu sedmorice (tabuli septemviralskoj) podčluje.

§. 18. U slučajih §§. 3, 4, 5, 7, i 8-a ovog zakona preduzme se iztraživanje i sudbeno postupanje na službeno zahtěvanje dotičnog' obćenitog tužnika (fiškusa).

§. 19. U slučajih §§. 9. i 10. ovog zakona obćeniti tužnik može samo uslěd zaključka dotičnog' sbora (těla) započeti osvetnu parnicu.

§. 20. U ostalimi slučaji može se parnica samo na tužbu dotičnog tužitelja podići.

§. 21. Kao što obćeniti (fiškus) tako i posebni tužnik ima u tužbi svojoj uredno i sjajno naznačiti ono poticanje, onoj poziv, onu uvrědu, ono obezpoštenje, radi kojeg' se želi osvetiti — u protivnom slučaju ima se po sudištu prosto (simpliciter) želja njegova odbaciti.

§. 22. Postupajuće zaglavno sudište može poslě javljenja iztisak ili izrěz (Stich) ako za potrebno sudi, odmah pod zatvor (sequestar) staviti, i vàrhu tog' postupanja uredni zapisnik ima voditi.

Ako bi se obtuženik od tužbe odrěšio, postupajuće sudište jest obvezano sva pod zatvor stavljena, pod globom od 200 for, odmah povratiti.

§. 23. Kada tužbu obćeniti tužnik (fiškus) službeno podigne, takova po poroti onog poglavarstva ima se suditi, u kojeg predělu obtuženik stanuje, ili gdě je dělo izišlo, i podpisan exemplar predan.

Kada pako tužba na prošnju posebnu podignjena jest; onda stvar i u onom predělu rěšiti se može, gdě posebni tužitelj stanuje.

§. 24. Dokazivanje, obezpoštenih, osramotnih, i vrěd-

ljivih izrazah nedopušta se, izvan ako bi tko, kao obćinski častnik, ili obćinski pověrenik, takove učinio, i bi se dogadjaji, glede njegovog' postupanja, u takovom krugu predstavljali.

U ovom slučaju, ako bi se dogodjaj dokazao, čin obtuženika u sudbeni obzir uzeti se nemože, izuzamši ono osramotjenje, koje se jest uslied čina onog dogodilo, bez da bi iz samog' čina neobhodno slědilo bilo.

§. 25. Osramotjen i obezpoštenjen tužitelj pored svakog' ćudorednog' dàržanja može svědoke pred sud staviti, nego obtuženik nemože zahtěvati, da se svědoci protiv ćudorednosti tužitelja uslišaju.

§. 26 Ako se obtuženik obsudi, izvan toga, što taj sud na trošak obsudjenoga razglasiti se ima, zajedno pod zatvor stavljeni komadi moraju se zakriti, i ili stranom, ili sasvime uništiti.

§. 27. Koji takovim sudom odsudjeno dělo uma putem štampe na novo priobći i proda, takav najvećom pedepsom, koja bi se mogla sačinjatelju naložiti, kazniti se ima.

§. 28. Svaka takova krivnja štampe, radi koje jest naredjena službena osveta, nakon šest měsecah, — radi koje pako poseban čověk potužiti se može, nakon dva měseca ostari.

§, 29. Svaka krivnja štampe, koja poslě proglašenja ovog zakona na dàržavnom saboru, učinjena bude, polag ovog zakona suditi se ima.

POGLAVJE III.

Od povremenih listovah.

§. 30. Novine ili povremeni list, kojega sadàržaj ili stranom, ili sasvime oko političkih predmetah se kreta

na měsec najmanje po dvaput izlazi, samo uz izpunjenje sledećih uvětah izdavati se može:

1-o U kojem prědělu će list izlaziti, onog podžupanu, věćniku podněti se mora izjavljenje, u kojem ima se očitovati ime i stan ili vlastnika, ili odgovornog izdavatelja ili odgovornog' učrednika, kao što i tiskarna, u kojoj se bude list tiskao, a predsědnik poglavarstva dužan je to popečiieljštvu objaviti.

2-go Ako list svaki dan izlazi, u ime jamstva 10,000 ftah, — ako redje izlazi 5000 ftah ima se položiti u golovu novcu, ili u obveznom listu (obligacii) na negibivi imetak sa dvostrukom sigurnostju intabuliranom, u pàrvom slučaju položena glavnica će pod nadzorničtvom i jamstvom poglavarstva položitelju 5 od stotine kamatah nositi.

Do sad izlazeći listi dužni su poslě proglašenja ovog' zakona uvětu, u 1-voj točki naznačenu odmah, — u 2-goj točki naznačenu pako za dva měseca zadovoljiti.

3-tje U slučaju odsudjenja radi prestupka štampe ima se globa iz jamstvene sume odkinuti, i ako ova tomu dovoljna nebi bila, osim toga, što se učrednik za sujamca smatra, rubanje (gerichtliche Pfändung) ima se i na ostali imetak odgovornog' vlastnika, izdavatelja i učrednika protegnuti.

Tako porodivše se pomanjkanje za 10 danah poslě suda ima se naknaditi, drugačie dokle se to neučini, list izlaziti neće moći.

4-to Kada se list ili svezak razpošalje, taj čas se ima u jednom exemplaru sa podpisom zabilježene odgovorne osobe kod predsědnika městnog' poglavarstva položiti.

Radi neizpunjenja ove jedine naredbe razposlanje listah zabraniti slobodno nije, nego on, koji suprot pravilu ovom zakrivi, globom do 200 ftah povekšati se mogućom bit će kaznjen.

§. 31. Koji bez izpunjenja uvětah u predjem §-u navedenih povrěmeni list izda, do jednogodišnjeg zatvora, i globom, do 500 ftah povekšati se mogućom bit će kaznjen.

Tako ova kao što i u §. 30. pod brojem 4-im sadàržana pedepsa po obćenitih sudištih, kratkim postupanjem, bez da bi se sud više pozivati ili obsudjenik protiviti mogao, će se izreći.

§. 32. Koje oglase vlada i poglavarstva i ostali zakoniti sbori učredničtvu budu poslali, takove dužno jest učredničtvo svaki dan uz običnu plaću u broj svoga lista staviti.

§. 33. Za svaki članak, koji se u kojem privremenom listu nahadja, ako sačinitelj na odgovor nebi se mogao uzeti, takodjer u očitovanju naznačena odgovorna osoba odgovarati se ima. Ova odgovornost proteže se i na one članke, koji su iz drugih listovah, ili iz knjigah preneŝeni, u slučaju takovog' prenešenja pedepsa će uvěk manja biti kao što jest sačiniteljeva (auctorova) ili pàrvog saobčitelja, i na najveći stupanj nikad se podići nemože.

§. 34. Svi prestupci štampe, koji se u povremenih listovih učine, po onom istom zakonu imaju se kazniti, po kojem i drugi prestupci štampe.

§. 35. Kada se odsuda izreče, dotični vlastnici ili izdavatelji dàržani su takovu u najbližjem broju lista svojega saobćiti, i to pod globom od 100 forintah, načinom u §. 31-om odredjenim, naložiti se imajućim.

§. 36. Kada u smislu §. 30-ga očitovana odgovorna osoba uslěd suda se zatvori, za tri dana poslě proglašenja suda mora se druga odgovorna osoba očitovati, i samo pod imenom ove može list izlaziti.

POGLAVJE IV.

O tiskarnah i knjigarnah.

§. 37. Svaki može tiskarnu i kameno-pisarnu (Litographiu) podići, koji naredbom u poglavju 1. i 2. članka 16-ga godine 1840 zadàržanim zadovoljivši, naměru svoju predsědniku onog' poglarstva u kojeg' predělu stanuje, javi i u glavnoj varoši 4000 drugdě 2000 forintah, kojemu kamate 5°|₀ nosile budu, položi; predsědnik dàržan jest vàrhu toga ministra unutarnjih dělah izvěstiti.

§. 38. Koji potajnu tiskarnu i kameno-pisarnu dàrži, takovu najmre, koja nije objavljena, osim zaokupljenja orudja jednogodišnjim zatvorom i globom, do 2000 forintah povekšati se mogućom, kazniti se ima.

§. 39. Svaki vlastnik tiskarne dàrzan jest konak (stan) i město svoje tiskarne prědsědniku dotičnogi poglavarstva javiti, osim toga jednu vàrpcom, koju ima predsědnik pripečatiti, probodjenu knjigu dàržati, u koju vrěme sgotovljenja, oblikje (forma) naslov, vlastiti sadàržaj, broj svezakah, exemplarah, i tabakah (arkah) svakojakih malih i velikih iztisakah, ima se zabilježiti.

§. 40. Po dva exemplara tako iztisakah kao što slikah imaju se městnom poglavarstvu predati, izmed kojih jedan městnome poglavarstvu, drugi pako narodnome museumu pripada.

§. 41. Koji vlastnik tiskarne ime i stan svoj ma makar, na kojem iztisku nebi postavio, ili bi drugo ime stavio, ako iztisak prestupah štampe u sebi zadàržava, sukrivcem ima se smatrati; u suprotivnom slučaju pako globom do 100 ftah podići se mogućom može se kazniti.

§. 42. Tàrgovina knjigah od nikakvog' osobitog dozvoljenja nezavisi, nego takovu uz obdàržanje pravilah, glede tàrgovacah zakonom ustanovljenih, svaki těrati može.

43. Knjigotàržci sve one umotvore, koji nisu sudom zabrenjeni slobodno prodavati mogu.

§. 44. Koji onakov umotvor prodava. na kojem ime i stan vlastnika tiskarne postavljeno nije, izvan zaokupljenja (confiškacie) kod njega nadjenih exemplarah do 500 ftah podići se mognćom globom kaznjen bude.

§. 45. Tako zvani kućarci (Hausirer), ili tajni knjigotàržci stavljaju se pod nadzorničtvo dotičnog redarstva.

ČLANAK XIX.

O ugarskom sveučilištu.

Glede ugarskog sveučilišta naredjuje se:

§. 1. Sveučilište postavlja se pod neposrědnu vlast popečitelja (ministra) obćeg izobraživanja.

§. 2. Zakonom se izjavlja ono načelo slobode podučavanja i učenja: da iz jedne strane učenik glede toga, kakav nauk i od kojeg' učitelja želi slušati, slobodno odluči, — s druge pako strane da osim redovnih učiteljah takodjer i druge odlične osobe uz uvěte od ministeria povremeno ustanoviti se, poslě pako zakonom opreděliti se imajuće, učiti mogu.

§. 3. Prilagodjenje ovog' načela kod sveučilišta pověruje se ministru obćeg podučavanja, koji če o tom i o ostalom u ovoj struci svojim postupanjem najbližnji dàržavni sabor izvěstiti.

ČLANAK XX.

O věrozakonu.

§. 1. Unitarsko věroizpovidanje zakonom prijeto objavlja se.

§. U ovoj domovinini glede svakog' zakonom pri-

jetog' věroizpovědanja bez razlike podpuna jednakost i zaměnitost ustanovi se.

§. 3. Càrkvene i školne potrebe sviuh prijetih slědbah (Secta) věroizpovědanja dàržavnimi troškovi imaju se osigurati, i po tankom prilagodjenju ovog' načela budem inisterium polag poslušanja dotičnih slědbah věroizpovědanja najbližnjemu zakonotvorstvu izcàrpljivu zakonsku osnovu predložio.

§. 4. Polazenje školah (učionah) svake prijète slědbe věroizpovědanja, bez razlike věroizpovědanja svakomu se uzajemno dopušta.

§. 5. Popečiteljstvo (ministerium) će narediti; da prijeta věroizpovědanja slědujući vojnici taborske duhovnike (Feld-Prediger) svojeg vlastitog věroizpovědanja dobiju.

§. 6. Naredba članka 3-a 1844 proteže se i na slědbenike gàrčko-nesjedinjenog' věroizpvědanja.

§. 7. Ako bi stanovnici, koje obćine gàrčkog' věroizpovědanja u buduće makar i većom stranom svoje věroizpovědanje proměnili, — u takovom slučaju městna càrkva ima se onim ostaviti. koji su u priašnjem věroizpovědanju ostali; na koliko bi dakle i u najnovie doba slični slučajevi pod pretresivanjem obćeg upravljanja nahadjali se, takovi po gori napomenutih načelah imaju se rěšiti; nego nedopušta se polag ovih zakonskih načelah uzdělovajuć (rückwirkend) sadašnje stanje rubanjem (osvójenjem) uznemirivati, — i zato glede kojih càrkvah do parvog sěčnja (januara) tekuće godine ili pitanje (kavga) nije se zametnulo, ili pako po poglavarstvu rěšeno jest, takove se u pitanje uzeti više nemogu.

§. 8. Buduć se pravo uredjivanja věrozakonskih i školnih poslovah, slědbenikah gárčkog nesjedinjenog' věroizpovědanja pod nadzorničtvom dàržavnim ovim osigurava, na tu svàrhu bude ugarsko odgovorno popeči-

teljstvo u moguće najkratje vreme, svakako pako prie najbližnjeg' sobora po ukupnom slědbeničtvu izabrati se imajući cárkovni sabor (congres) sazvalo, kojeg člani do toga, dok se njegov ustroj po zakonu neuredi, za sada s obzirom na raznojezično stanovničtvo u takovom razměrju izabrati se imaju; da iz duhovnog' reda 25 iz světovnog 75, medju kojima iz vojničke krajine 25, se pošalje.

ČLANAK XXI.

O narodnih bojah i dàržavnom gàrbu (cimeru).

§. 1. Narodne boje i dàržavni gàrb u prastara svoja prava povratjaju se.

§. 2. Radi toga trobojna ruža uzima se opet za gradjanski znak, zajedno naredjuje se: da se prilikom sviuh obćih svetkovinah na svih obćinkih sgradah i zavodih, kao takodjer na ugarskih brodovih narodni barjak i dàržavni gàrb upotrěbljava. — U ostalom dopuštja se pridruženim stranam, da uz dàržavne boje i gàrbe takodjer svoje boje i svoj gàrb upotrebiti mogu.

ČLANAK XXII.

O narodnoj straži.

Sigurnost osobah i imetka, osiguranje obće tišine i unutarnjeg' mira pověruje se bdijenju dàržavnih gradjanah; iz ovog' obzira, dok najbližnji dàržavni sabor bi izcàrpljivo uredio, glede ustrojenja narodne straže slědeća se naredjuju:

§. 1. Svi stanovnici, koji u varoših, ili s uredjenimi starešinstvi providjenih obćinah, kuću ili zemlju u vrědnosti od 200 ftah, — u ostalih obćinah pako ½ sesie, ili k takovoj spodoban prostor negibivog' imetka

izključivom vlastitostju posědoju, ili ako takov imetak posědovali nebi, godišnji čisti dohodak od 100 ftah imaju, — ako kao sluge pod gospodarskom vlastju nestoje, — od 20-te do 50-te godine dobe svoje u narodnu stražu zapisati se i oružjem služiti dužni jesu.

§. 2. Narodnu stražu u varoših, i uredjenim starešinstvom providjenih obćinah, městno poglavarstvo — u drugih městih pako poglavarstvo dotične varmedje. ili u slobodnih okružjih okružno poglavarstvo sastavilo bude.

§. 3. Osim obvezanih na službu s oružjem u narodnoj straži, dotična varmedjska, okružna, varoška, ili uredjenim starešinstvom providjenih obćinah poglavarstva, još druge takove dàržavne gradjane uvàrstiti mogu, od kojih sude: da uzdàržanje ustavnog' reda u njihovom interessu stoji, i da su ovog' odlikovanja vrědni.

§. 4. Iz narodne straže izključuju se takovi, koji radi robljenja, kradjenja, varanja, krive prisege, paljenja, i ubojstva kaznjeni su bili.

§. 5. Takovi, koji su kao narodni stražari u koju izmed pomenutih u §. 4-om krivnjah zabasali, moraju se za vrěme, do svàršetka suprot njima podignuti se imajuće zaglavne parnice po dotičnom poglavarstvu, ili městnom starešinstvu iz čete narodne straže odmah izbrisati, i takovim oružje oduzeti.

§. 6. Za popis oniuh, koji po naredbi §. 1-a, kao narodni stražari oružje primiti dàržani jesu. odmah poslě dobivene upraviteljsku naredbe budu odbore imenovali.

U varmedjah, nečekajuć na veliko spravište, mala spravišta.

U okružjih Jazigo-Kumanskim i Hajdučkom vàrhovni kapetan.

U 16 šipuških varoših i okružju turopoljskom, okružni Župan.

U okružju Rěčkom i Bakarskom primorski upravitelj,

U sl. kr. varoših i uredjenim starešinstvom providjenih obćinah věće.

§. 7. Ovi odbori u varmedjah i slobodnih okružjih u sporazumljenju sa starešinstvi dotičnih městah budu postupali, i po okolnostih ustrojenje městnih četah izposlovali.

§. 8. Pomenutim u §. 1-om osobam slobodno jest u službu konjanikah ili pěšakah stupiti; u pěšačkoj četi medjutim služiti dàržani jesu svi oni, koji se nisu u konjanike uvàrstili.

§. 9. Častnike do satnika (kapetana) sama četa izbira, i odmah kako ovimi izbori narodna straža bude ustrojena, u varmedjah, glede takodjer uredjenim starešinstvom providjenih, u njihovom predělu stojećih obćinah, — podžupan, u sl. kr. varoših i slobodnih okružjih pako vàrhovni častnik, kao o množtvu narodne straže, tako i o ustroju i izbranih častnicih, ima bojnog' ministra izvěstiti; uslěd toga višje od satnitničtva narodne straže častnike u Ugarskoj na predlog ministra Nadvornik kraljevski Naměstnik, u pridruženih pako stranah Ban bude imenuvao.

§. 10. Vàrhovnog' vodju ugarske narodne straže takodjer Nadvornik kraljevski Naměstnik imenuvao bude, — u pridruženih stranah čast vàrhovnog' vodje Banu, i u nebitju njega (sede - vacante) podsatniku pridruženih stranah, u ugarskom primorju pako upravitelju pripada.

§. 11. Da se narodna straža u oružju urěžba, vlada će se u slěd poziva dotičnih poglavarstvah za sposobne na takovo podučavanje vojničke osobe, pobrinuti.

§. 12. Onim, koji k službi potrebno oružje nabaviti si u stanju nisu, bude se oružje iz dàržavnih oružanah podělilo.

§. 13. Svi članovi narodne straže sa članovi uredne ugarske vojske u istom stupnju stojeći u časti za jedna-

ke smatrati se imaju, plaću medjutim, dok u svom městu služe, nevuku, za vrěme pako vanjske službe sa vojnici jednaku dobiju plaću, koja, za vrěme izvan medjah vlastite obćine, u prędělu vendar svoje dotične jurisdikcie, provodjeno, iz domaće pěneznice iste jurisdikcie — za vrěme pako izvan njihove dotične jurisdikcie, u službi provodjeno, iz dàržavne pěneznice će se plaćati.

Nadziranje oružja.

§. 14. Oružje, koje će se narodnoj straži iz obćedàržavnih oružanah dati, stojat će pod neposrědnim računom i nadziranjem jurisdikcie. — Radi toga:

§. 15. U varmedjah, i slobodnih okružjih budu jurisdikcie potrěbno oružje razdělile, i městnim poglavarstvam pod račun dale.

§. 16. Ako koji narodni stražar oružje, koje jest iz dàržavne oružane dobio, na potrebovanje povratiti nebi mogao, ili bi pustio da se u kojoj strani pokvari, dàržan jest štetu naknaditi.

Služba.

§. 17. Služba narodne straže jest po redovnimi slučaji različna, kao što je stanje městne obće tišine i mira redovno ili izvanredno.

§. 18. Kada se niti kakovo znamenje izvanrednog' smetanja obćeg mira i tišine nepojavljuje, niti pako uzrok ima bojati se, da bi se obća tišina i mir kakovom naglom silom poremetiti mogao; služba narodne straže proteže se samo na uzdàržavanje potrebnih redarskih obredah. — Iz ovog' obzira.

§. 19. Městni častnik narodne straže oprędělit će red i broj, kojim budu narodni stražari službu obnašali.

§. 20. Manje nerede, — najmre: zametnute po sokacih ili kérčmah kavge i bitke prepręčiti, prestupnike uhvatiti, pohvatane zločine ili prestupnike u ruke zakoni-

tog' poglavarstva predati, kao takodjer svuda, gdě postupanju zakonitog poglavarstva oružana sila (brachium) potrebna bi bila, takovom silom poslužiti narodna straža dàrzana jest.

§. 21. U izvanrednih slučajih, kada povratiti poremetjeni mir i obću tišinu izvanredna srědstva potrebna jesu, svaki uvàršteni narodni stražar, ili slědi u redu na službu ili ne, pod oružje stupiti ima.

§. 22. Narodna straža izvan slučaja, u §. 21. pomenutag', samo med medjami svoje obćine dàržana jest službu obnašati: u suprot, ako u slučaju §. 21-og obća tišina i mir u kojoj obćini pomoćju městne narodne straže povratiti se nebi mogao, onda može se narodna straža i druge obćine pozvati, i takova uslěd poziva takodjer izvan medjah svoje obćine dàržana jest službu obnašati.

§. 23. Narodni stražar samo onda može pod oružje stupiti, ako se na službu pozove, i narodnoj straži nije slobodno, kao sboru, oružanoj posavětovati se i odluke praviti.

§. 24. Narodnu stražu samo gradjansko poglavarstvo može na službu pozvati, i osim stražnog' města svuda odsěku straže gradjanski predvoditelj jest potreban.

§. 25. Narodna straža silom samo onda postupati može, poslě kako gradjanski predvoditelj onog' ili dotično one, proti kojim silom postupati se ima, u ime zakona na pokornost pozvao jest.

§. 26. Narodni stražar dàržan jest na poziv službu svoju bez pogodbe ovàrsiti; — ako nebi u redu bio pozvan, onda se može kod zapovědnika potužiti.

§. 27. Pedepsa i postupanje za slučaje prestupka službe budu naredbom opreděljena.

§. 28. Med ogradami (Schranken) po zakonu ustanovljenih načelah naredbom će se potanko urediti jednaka oděća (Uniforma) i sva ona, koja k ustrojenju i uzdàr-

žavanju strane, k nabavljenju džebane (Munition) i uzporedjenju stražne službe potrebna jesu.

§. 29. Izvàršenje ovog' zakona, ako bi okolnosti izvanrednimi uzroci zahtěvale, može ministerium uslěd izvěstja dotičnog poglavarstva odgoditi.

§. 30. Ako bi radi městnih okolnostih potrebno bilo narodnu straža razpustiti, to će Njegovo Veličanstvo naredbom odlučiti; nego u takovom slučaju poslě razpuštjenja najkasnie za godinu danah ima se razpuštjena narodna straža na novo ustrojiti.

§. 31. Člani narodne straže nemogu se tělovnom pedepsom kazniti.

§. 32. Prilagodjenje ovih zakonah u pridruženih stranah ondašnjim zakonskim poglavarstvam pověruje se.

§. 33. Kralj i domovina očekivaju, da će sinovi domovine, kojih pravednosti uzdàržanje obćeg' sustava (dàržave) ovim zakonom pověreno jest, dužnosti svojoj věrno i revno zadovoljiti.

§. 34. Narodna straža položit će na barjak (zastavu) slědeću zakletvu:

Ja N. N. zaklinjem se živom Bogu i t. d. da ću kralju věran, poglavarom mojim poslušan biti, — zaklinjem se, da ću osobe i imetak sugradjenah mojih proti svakom nezakonitom napadanju na poziv poglavarah mojih braniti, obću tišinu, mir, i pokoj niti poremetiti niti pustiti da se poremeti, u obće službene dužnosti, kad se bude od mene zahtěvalo, točno izvàršiti, i da budem po vodjenjem gradjanskih mojih poglavarah věran zaštititelj ustava, zakona i otačbine. Tako mi Bog i t. d.

§. 35. Čitav zavod narodne straže stavlja se pod vlast popečiteljstva.

ČLANAK XXIII.

O slobodnih kraljevskih varoših.

§. 1. Varoš kao nezavisna obćajurisdikcia svoje obćinske poslove, pod zakonitim nadzorničtvom nezavisno od druge jurisdikcie polag obćeg zakona, uredjiva.

§. 2. Pod poglavarstvom varoši, kao obćom jurisdikciom, u obziru redarskom, zaglavnom, i posebnog' prava stoje, — osim varmedjskih stolnih kućah, i u vojnoj službi stojećih vojnikah, medjutim strogo gledeć samo na njihove osobne i zaglavne poslove kao takodjer službene krivnje, — sve u varoškom području nahodeće se osobe i njihov imetak bez razlike.

§. 3. Medjutim, dok se varoši zakonom potanko uredile budu, slědeća naredjuju se.

a) Razděljenje varošah.

§. 4. Takove varoši, u kojih manje od 12.000 žiteljah obitava, male, — u kojih više od 12.000 obitava, velike varoši imenuju se.

b) O obnovi Častnikah.

§. 5. Budući o izboru dàržavno-saborskih poslanikah glede cěle dàržave u obće posebni zakon radi, u obziru obnove varoških častnikah ovim naredjuje se.

Izbornici

Svi članovi varoške obćine, osim ženah, koji su punolětni, i niti pod očinskom, tutorskom ili gazdinom vlastju, niti pako radi nevěrnosti, prevare, plěnjenja, ubijanja ili kao palikuće pod kaštigom nestoje, bez razlike zakonom prijetog' věroizpověďanja, jesu izbornici; ako.

a) U području varoši, i u zemaljsku knjigu (Grundbuch) na vlastito, ili zajedno i na suprugah svojih ime različno zapisanu kuću ili zemlju od godine danah posěduju, koja jest u malih va-

roših 300. — u srednjih 700, — u velikih 1000, — i osobito u Pešti 2,000 forintih srebra vrědna : ili

b) U području varoši kao rukodělci, tergovci ili fabrikanti več jednu godinu nastanjeni jesu svoju vlastitu dělaonicu, skladišle, ili fabriku, imaju, i ako su rukodělci najmanje s jednim pomoćnikom neprestano posluju.

c) Doctori, lěčnici, ranarnici, odvětnici, zemljoměri, akademički umětnici, učitelji, članovi madjarskog' učenog' družtva, koji u varoši već godinu danah stanuju, i u malih 40, — u srednjih 60, — u velikih varoših 80, — u Pešti pako 100 forintah srebra stanovinu plaćaju.

d) Osim ovih svi oni, koji u varoših već dvě godine danah stanuju i u malih varoših od 200, — a srednjih 400, — u velikih 600, — u Pešti pako 800 forintih srebra iz poslovanja ili glavnice svoje proizlazeće siguran dohodak dokazati mogu.

e) Koji su do sada u varoših gradjani ili tako zvani purgari bili, ako i baš u gornjih točkah popisane sposobnosti nebi imali.

§. 7. Ako komu sposobnost dajući negibivi imetak naslědno pripade, u takovom slučaju vrěme posědovanja u §. 6. točki a) opreděljeno potrebno nije.

§. 8. Pravo izabiranja nitkomu, koji propisane u §. 6. sposobnosti ima, pod nikakovom izlikom uzkratiti ili oduzeti se nemože.

§. 9. Izbornici sposobnosti, u §. 6. opreděljene, imajući, budu prigodom obnove varoške častnike i članove varoškog' zastupanog' těla (sbora) izabirali.

§. 10. Pravo izabiranja samo glavom izvàršivati se može.

c) O dàržanju obnove.

§. 11. Poslě proglašenja ovog' zakona ima gradjanski čeonik ili dotično sudac odmah u obće javno spravište dosadašnje věće i izabrane gradjane sakupiti. U jednoj sědnici moraju se po članovih istog spravišta izabrati predsědnik za daržati se imajuću obnovu, i odbori za popis izbornikah, zatim imaju se učiniti naredbe glede načina popisivanja, kao takodjer města i vremena izbora.

§. 12. Na dan izabiranja pod predsědanjem izabranog predsědnika ima se takodjer sědnica dàržati, i u ovom spravištu.

§. 13. Najprije imaju se po članovih spravišta tajnim odvětom iz popisanih izbornihah za sabiranje odvětah, i sačinjenje naredbah oko naznačenja (Candidacie) odbori, najmanje iz deset članovah sastajeći izabrati.

§. 14. Takodjer u ovom spravištu članovi činovničtva i izbornog gradjanstva imaju se svojih, do sad obnašanih, čestih odreći, predsědnik izbora pako za vrěme izbora satnika, činovnog odvětnika (fiškuša) i bilježnika naměstiti.

O izboru činovničtva.

Izmed činovnikah, gradjanski čeonik (Bürgermeister) vàrhovni sudac, vàrhovni satnik, i podsatnici, věćnici, bilježnici činovnički odvětnici, archivari, rukovodja zemaljske knjige, pregledaoc računa, vàrhovni lěčnik, vàrhovni ranarnik, vàrhovni zemljoměr budu izabrani. Izbor uz naznačenje, a naznačenje po predstavljajućem odboru sa sudělovanjem izbornog' predsědnika biva.

§. 16. Gradjanski častnici, koji su takovu čast obnašali, koja prie proglašenja ovog' zakona do smàrti njihove pod redovnu obnovu padala nije, plaću svoju do smàrti zadàrže; u suprot ako prigodom obnove po ovom

zakonu dàržati se imajuće ili na dosadašnju, ili pako na višju čast bi se izabrali, izabranje primiti dužni jesu, drugačie penziu svoju izgube, — koju takodjer izgube, ako bi makar kada radi kakove krivnje obsudjeni bili.

Častnici na polaganje računah obvezani, za sada do potankog' uredjenja varoške jurisdikcie u častih svojih ostavljaju se, nazorniOtvo medjutim na pěneznice i druge shrane stavlja se pod odgovornost věća, koje u smislu ovog zakona izabrano bude, kojemu, za da ovoj odgovornosti podpuno zadovoljiti može, zajedno daje se vlast u slučaju izkustva makar kakovog zloupotrebljenja ili nehajstva račun položiti imajuće po okolnostih odmah odpustiti, dapače pod zatvor metnuti, i pred zaglavni sud staviti, na město takovih povremeno druge rukovoditelje imenuvati, rěčjom za osiguranje pěneznicah sve potrebne naredbe činiti.

O izboru zastupnikah.

§. 18. Članovi zbora zastupničkog' budu se bez predstavljanja izabirali.

§. 19. Glede toga kako se ovaj izbor izvesti, izbornici radi olakšanja izborna okružja poděliti, odvěti sabirati imajuć, i glede ostalih oko izbora, slučajno činiti se imajućih, bude ono veliko spravište odredilo, u kojem će se popis izbornikah opreděliti.

§. 20. Medjutim, dokle zakon drugačie naredi, za zastupnika makar koi nastanjen stanovnik varoši bez razlike zakonom prijetog' věroizpovědanja, može se izabrati.

§. 21. Zastupnički zbor a malih varoših najmanje iz 30, — u srednjih najmanje iz 82, — u velikih najmanje iz 157 članovah sastoji.

§. 22. Broj zastupnikah, vàrhu najmanjeg' broja a k broju stalnih žiteljah priměrno slědećim načinom obvàršava se:

a) U malih varoših vàrh broja pàrvih 1500 za

svakih 200 stanovnikah pridaje se k pàrvim 30 zastupnikom po jedan,

b) U srědnjih varoših vàrh broja pàrvih 12,000 za svakih 400 stanovnikah pridaje se k pàrvim 82 zastupnikom po jedan.

c) U velihih varoših vàrh broja pàrvih 30,000 za svakih 800 stanovnikah pridaje se k pàrvim 157 zastupnikom po jedan.

§. 23. Zastupnici u velikom spravištu svaki pravo posavětovanja i odlučan odvět imaju.

§. 24. Odvětovanje kod sviuh izborah po izbornicih tajno biva.

O věćnih i velikih spravištih.

§. 25. Dokle zakon po tanko naredio nebude, věćom se ona vlast daje, koju dosad varmedjska mala spravišta imaju, — velikome spravištu pako ona ista vlast daje se, koju varmedjska velika spravišta imaju, izuzamši intabulacie, kao takodjer ona pitanja, koja u užjem smislu sudačko postupanje potrebuje, ili odlučenje sudačkog zatvora (sequester) u sebi zadàržavaju.

§. 26. Sědnice kao velikog' tako i věćnog spravišta imaju biti javne.

§. 27. Slušateljsvo posavětovanja u sědnicah uznemiriti nesmije. Predsědnik jest dužan poredak uzdàržati, i radi togà po věću izabrati se imajući častnici mira imaju pomoćju narodne straže o tom nastojati.

§. 28. Vlast oddělnih stalnih pověreničtvah, kakova jesu, — sirotinsko, gospodarstveno, polěpšavno, i ostala pověreničtva, — ostavlja se u sadašnjem stanju, pověreničtva stoje u savezu neposrědno, s věćem a po věću pako sa velikim spravištem.

§. 29. Veliko spravište sastoji: iz varoških častnikah i zastupnikah ukupno, — predsěda mu gradjanski čeonik, i u slučaju njegvog preprěčenja najstarii věćnik. — Za stvorenje odluke pako potrebno jest, da se u malih varoših najmanje 20, — u srědnjih 30, — u velikih pako najmanje 40 članovah sakupi.

§. 30. Veliko spravište ima se dàržati svaki měsec najmanje jedan put, može se osim toga i više putah, koliko goder putih to veliko spravište napred naredi, ili věće i dotično gradjanski čeonik radi žurnih okolnostih, za potrebno dàrži.

ČLANAK XXIV.

O izborah obćinah.

§. 1. O slob. i kr. varoših povremeno naredjujući XXIII. članak na koliko o izborih, izbornikah, i zastupnikah glasi, proteže se takodjer na 16 šipuških varošah i one obćine, koje pàrvosudskom vlastju providjeno starešinstvo ili věće imaju, ili budu odsele uz poslušanje varmedjah na predlog ministeria od Nj. Veličanstva ili dotično kraljevskog Naměstnika takovo dobile.

§. 2. Stanje obćeg upravljanja urednim pàrvosudnim starešinstvom providjenih obćinah, do novie zakonske naredbe, kao što jest ostavlja se.

§. 3. U obćinah pako, koje pàrvo-sudnim uredjenim starešinstvom providjene nisu glede izbora poglavarstva, budu varmedje povrěmene naredbe sačinile.

ČLANAK XXV.

O okružjih Jazigo-Kumanskih.

Povremeno, dok zakon unutarnji ustroj okružja Jazigo-Kumanskog' potanko neuredi, glede izborah čast-

nikah i zastupnikah na velikom spravištu okružnih naredjuju se sliedeća:

§. 1. Okružne častnike izabiraju oni isti; koji polag V. članka dàržavno-saborske poslanike izabirali budu.

§. 2. Zastupnike na veliko spravište budu izbornici obćinah izabirali jedino izmed zastupnikah obćinah.

§. 3. Iz svakog' okružja Jazigo-Kumanskog imaju se za veliko spravište po četiri zastupnika izabirati.

§. 4. Častnici okružjah uz naznačenje, — zastupnici okružjah pako bez naznačenja izabiraju se.

§. 5. Za izradjenje naznačenja ima se u velikom spravištu dan prije obnove odbor od šest članovah izabrati, koji će sa vàrhovnim kapetanom zajedno, većinom odvětah naredjivati.

§. 6. Odmah poslě proglašenja ovog zakona će nadvornički vàrhovni kapetan veliko spravište u dosadašnjoj slici sazvati, i u ovom velikom spravištu budu se odbori imenovali za popis okružnih izbornikah, nadalje naredbe budu učinjene glede popisa izbornikah u obćinah po odborih uzeti se imajućeg', glede izbora poglavarah i zastupnikah obćinah, kao takodjer glede zastupničkog zbora okružjah.

§. 7. Poslě kako u svakoj obćini městni izbori, i izbor članovah okružnog' zbora bude svàršen, nadvornički vàrhovni kapetan, vàrh toga izvestjen, obnovu okružnih častnikah, i ovu predteći imajuće veliko spravište će ureći, na koje izabrani takodjer polag' ovoga zakona članovi okružnog' zastupničkog zbora pozvati se moraju.

§. 8. U ovom velikom spravištu glede dàržanja obnove častnikah, potrebne naredbe sačiniti i odbor za sabiranje odvětah izabrati se ima; i poslě kako sadašnji častnici svojih častih odrekli se budu, za vrěme obnove

povĕrenika redarstva, činovnog' odvĕtnika i bilježnika će nadvornički várhovni kapetan namĕstiti.

§. 9. Kao što zastupnici tako i častnici tajnim se odvĕtom izabiraju.

O velikih spravištih.

§. 10. Predsĕdnik velikih spraviŝtah jest nadvornički vàrhovni kapetan i u preprĕćenju njega podkapetan, — članovi su okružni častnici, i okružni zastupnici, osim ovih iz svake obćine napose veliki sudac i veliki bilježnik sa pojedinim osobnim odvĕtom.

§. 11. Sĕdnice velikog' spravišta su javne.

§. 12. Red uzdàržati jest dužnost predsĕdnika, i pod njegovom naredbom narodna straža bdije.

§. 13. Veliko spravište dàrži se svaki četvàrt godine po jedan put, može se dàržati i više putah polag okolnostih, ako ili samo veliko spravište napàrvo odredi, ili predsĕdatelj kapetan za potrebno smatra.

O obćem upravljanju.

§. 14. Dokle zakon u ustanovljenju obćeg upravljanja potanke naredbe neučini, oblikje i način obćeg upravljanja osim onih promĕnah, koje su uslĕd ovoga zakona potrebne u dosadanjem se običaju ostavljaju.

Proilazeća iz odkupa (redempcie) posebna odnošenja i koristi do novie zakonske naredbe ovim se sjajno uzdàržavaju.

ČLANAK XXVI.

O okružju hajdučkom.

Povremeno, dokle zakon unutarnji ustroj hajdučkog okružja potanko neuredi, glede izbora okružnih častnikah i zastupnikah na velikom spravištu, naredjuju se slĕdeća:

§. 1. Okružne častnike izabiraju oni isti, koji budu u smislu članka V-ga dàržavno-saborske poslanike izabirali.

§. 2. Okružni i varoški častnici imaju se izabirati uz naznačenje, članovi pako zbora zastupnikah varoških bez naznačenja.

§. 3. Za naznačenje (kandidiranje) dan prie obnove ima se u velikom spravištu odbor od 6 članovah izabrati, koji će zajedno s vàrhovnim kapetanom većinom odvětah zaključivati.

§. 4. Odmah poslě proglašenja ovog zakona će vàrhovni kapetan veliko spravište po dosadašnjem običaju ureći, po novom velikom spravištu budu se za popis okružnih izbornikah odbori imenovali; zatim budu se naredbe sačinile glede popisa varoških izbornikah, po odborih preduzeti se imajućeg, i izbora varoških častnikah i zastupnikah.

§. 5. Poslě kako u svih varoših městni častnici i članovi zbora zastupničkog izabrani budu: vàrhovni kapetan o tome izvěstjen okružnu obnovu, i ovo predteći imajuće veliko spravište ureče, na koje veliko spravište takodjer članovi polag ovog' zakona za zastupnički zbor izabrani imaju se pozvati.

§. 6. U ovom velikom spravištu, glede dàržanja obnove potrebne naredbe budu učinjene, bude izabran odbor za sabiranje odvětah i dosadašnji častnici odričuć se častih svojih, za vrěme obnove pověreuika mira, činovnog' odvětnika i bilježnika vàrhovni kapetan će naměstiti.

§. 7. Kao što izbor zastupnikah tako i častnikah tajnim odvětom biva.

O velikih spravištih.

§. 8. Predsědnik velikih spravištah jest vàrhovni kapetan, a u ovog preprěčenju pod-kapetan, članovi su okružni častnici, i varoški zastupnici, osim ovih veliki

sudac i veliki bilježnik svake posebne varoši osobnim jednakim odvětom.

§. 9. Sědnice velikog spravišta su javne.

§. 10, Poredak obdàržati dužan jest predsědnik pod naredbom ovoga narodna straža nadzira.

§. 11. Veliko spravište dàrži se svaki četvàrt godine; može se i više putah po okolnostih dàržati, ako ili veliko spravište napàrvo odredi ili predsědnik kapetan za potrebno smatra.

O obćem upravljanju.

§. 12. Dokle zakon o ustrojenju obćeg upravljanja potanke naredbe sačini, oblikje i način obćeg upravljanja, osim onih proměnah, koje su polag ovog zakona potrebne, polag dosadanjeg' običaja se ostavlja.

§. 13. Proizlazeća iz kraljevskih darovanjah odnošenja i koristi posebnih pravah od novie naredbe zakona sjajno se uzdàržavaju.

§. 14. O okružju hajdučkom sada dělujuće kraljevsko pověreničtvo, i ostale na unutarnji ustroj hajdučkog okružja, dotično na osobna dàržavna odnošenja medju stanovn.ci okružja hajdučkog' protežeće se, i ovome zakonu protivne, dosadašnje naredbe vlade, ovim se ukidaju.

ČLANAK XXVII.

O slobodnih primorskih okružjih Rěčkom i Bakarskom.

§. 1. Ova dva okružja dvě različne jurisdikcie sačinjaju; i ako takova svojimi unutarnjimi poslovi nezavisno jedno od drugog' upravljaju; — sa ostalimi dàržave poglavarstvi, kao što s upraviteljstvom svojim, i vàrhovnimi sudišti dàržave neposrědno dopisivaju, i kao što

druge jurisdikcie glede svojih poslovah med ogradami zakona pod višjim nadzorničtvom pravila si sačinjaju.

§. 2. Pod jurisdikciom okružjah u zaglavnom, redarskom, i posebnog' prava obziru stoje sve, nutar medjah okružnih nahodeće se, osobe i imetak bez razlike, — izuzamši u službi stojeće vojnike, medjutim strogo samo glede njihovih osobnih i zaglavnih poslovah i prestupkah u službi, kao takodjer poslove i osobe k sudu měnbenom, k nadzorničtvu tàrgovine i mora, i k sudu věća kápetanskog' spadajuće.

§. 3. Kao što u okružju rěčkom tako i bakarskom vàrhovni častnik jest podkapetan, koji predsěda takodjer u velikih spravištih i satničkih sudištih. U slučaju prěprěčenja pod-kapetana na město njega predsěda najstarii prisědnik satničkog sudišta. Svako okružje ima svojeg' pod-kapetana. kojih Nj. veličanstvo imenuje.

§. 4. Glede sborećeg (verbal) sudbenog' postupanja članak XX: 1836. i XI: 1840. protežu se i na ova okružja. Po velikom spravištu izabrana dva okružna sudca i vàrhovnl bilježnik stola sudbenog' budu zajedno u sbornih parnicah sudište sačinjali.

O patriciih.

§. 5. Sadašnje porodice patriciah svoj naslov uzdàrže; dosad imenovani patricii savětnici u velikom spravištu zajedno sa zastupnici město imaju, i u obće sva prava zastupnička uživaju, u buduće medjutim patricii savětnici imenovati se nemogu.

O izbornicih.

§. 6. U okružjih jesu izbornici svi oni članovi občinah, koji u zakonu XXIII. o slobodnih kraljevskih varoših glasećem, ustanovljenu glede varoših tolikog' stanovičtva sposobnost imaju, zatim patricii savětnici makar

za sposobnost potreban imetak i nebi imali, konačno kapetani i pisari brodarski.

§. 7. Pravo izabranja nitkome, koji u §. 6-om napomenuti za sposobnost imetak ima, pod nikakovom izlikom uzkratiti ili uzeti se nemože.

§. 8. Pomenuti u § 6-om izbornici budu u okružnih obnovah okružne sudce i zastupnike izabirali.

§. 9. Pravo izabiranja samo se glavom izvàršivati može.

O vàrhovnom upravitelju primorskom.

§. 10. Primorski vàrhovni upravitelj, kao obći vàrhovni kapetan obadviuh okružjah, predsěda u okružnih obnovah i kod izborah poslanikah; predsěda nadalje u městnom kraljevskom upravničtvu (guberniu), i osim neposrědnog' upravljanja okružjah kao jurisdikciah, sva ostala njegova činovničtva vlast uzdàržava se.

O zastupnicih.

§. 11. Zastupnici sa patricii savětnici i častnici zajedno u okružnih velikih spravištih savětni i odlučni odvět imaju, ali razlučeni spravište dàržati nemogu.

§. 12. Do toga, dokle zakon drugačie naredio nebude, zastupnikom može se makar koji stalni stanovnik okružja izabrati.

§. 13. Broj zastupnikah bude toliki, koliki jest glede sl. i kr. varošah u XXIII-vm zakonu za varoše tolikog' stanovničtva opreděljen.

O izborih.

§. 14. Zastupnici izabiraju se bez naznačenja.

§. 15. Okružni sudci izabiraju se izmedju naznačenih.

§. 16. Svaki izbor biva tajnim odvětom.

O dàržanju izborah.

§. 17. Poslě proglašenja ovog' zakona primorski upravitelj u dosadnšnjem oblikju (formi) za svako okružje posebno veliko spravište ureče, u kojem imaju se naredbe učiniti glede popisa izbornikah, města i vremena izbora.

§. 18. U istom spravištu ima se naredba učiniti takodjer glede izbora zastupnikah, i osobito glede sabiranja odvětah u takovom izboru, i glede razděljenja izbornikah na izborna okružja.

§. 19. Na dan izbora ima se takodjer veliko spravište dàržati, u kojem dosadašnji okružni sudci časti svoje odrekavši se, za nadziranje vàrh naznačenja, izmedju izbornikah najmanje iz deset članovah sastojati imajuće pověreničtvo, po članovih spravišta, izabere se.

§. 20. Naznačenje — ima se ustanoviti po naznačujućem odboru i upravitelju većinom odvětah.

§. 21. Medjutim, dokle zakon drugčie naredi, polag' ovog' zakona samo okružni sudci i dotično zastupnici imaju se izabirati, i svake tretje godine ponoviti; — města zastupnikah samo putem novog' izbora prilikom redovitog' povremenog' izbora mogu se nadopuniti; usuprot, ako se medjutim gdě koje město častnikah izprazni na takovo izmed onih, koje veliko spravište priporučilo bude, za vrěme primorski upravitelj, — kao vàrhovni kapetan obadviuh okružjah, imenuje.

§. 22. Upravljajući sudci za razne odděle upravljanja posebno izabiraju se.

§. 23. Poslě izbora okružnih sudacah izaberu se zastupnici.

O věćnih i velikih spravištih.

§. 24. Vlast věćnih i velikih spravištah do onda, dokle zakon o uredjenju obćeg' upravljanja potanke naredbe učini, zadàržava se u sadašnjem stanju.

§. 25. Sědnice kao velikih — tako i věćnih spravištah su javne.

§. 26. Slušateljstvo posavětovanje sědnicah uznemiriti nesme. Mir uzdàržati predsědnikova je dužnost, u sědnicah osobito na ovu svàrhu po věću izabrani činovnici mira budu pomoćju narodne straže nadzirali.

§. 27. Predsědnik velikog' spravišta je podkapetan u slučaju preprěčenja njegovog' najstarii član kapitanskog' sudbenog stola; članovi su častnici, patricii savětnici i zastupnici posebnim jednakim odvětom.

§. 28. Veliko spravište ima se dàržati svaki měsec najmanje jedan put, osim toga može se i više putah dàržati, kolikogod putah veliko spravište to napàrvo odredi, ili věće i dotično podkapetan radi žurnih okolnostih za potrěbno smatra.

§. 29. Ova okružja iz obzira lukah (porto) radi uzpěšenja morske tàrgovine i brodarstva od davanja vojničkih novakah su slobodni, — i ova njihova poveljena (privilegialna) sloboština zakonom potvàrdjuje se.

ČLANAK XXVIII.

O činih (officiis) nadvorničkoj časti pridruženih.

Buduć Njegova Visost c. kr. Nadvojvoda Stěpan nadvoznik, kao u izbivanju iz dàržave Njegovog' Veličanstva punovlastni kraljevski Naměstnik, radi neuvrědljivosti osobe svoje i naměstnog' izvàršivanja najviših pravah, — časti, odgovornomu popečiteljstvu u smislu zakona podčinjene, obnašati nemože: Nj. c. kr. Visost od izvàršivanju tako naslědne vàrhovne županske časti zakonito sdruženih varmedjah Pešt, Piliš i Želt, kao takodjer časti grofa Jazigo-Kumanskog za vrěme izbivanja Nj. Veličanstva iz dàržave odriče se, i uslěd toga za to vrěme naredjuje se.

§. 1. Vàrhovno županstvo zakonito sdruženih varmedjah Pešt, Piliš i Žolt naměstnik će ove iste časti obnašati, koji se takodjer u odnošenje imenovanja, i glede ostalih vàrhovnih županstvah pozakonjeno, stavlja, i čast njegova sa ostalimi vàrhovno-županskimi uzporedivši se, njemu na dàržavnom saboru kod stola velmožah město i odvět pripada.

§. 2. Čast vàrhovnog kapetana okružjah Jazygo-Kumanskih podiže se na čast i vlast vàrhovnog' župana, i glede ovih okružjah bude Nj. c. kr. Visost nadvornik i kraljevski naměstnik zakonita svoja prava po dotičnom odgovornom popečiteljstvu izvàršivao.

§. 3. Dostojanstvena plaća, koju su okružja Jazygo-Kumanah nadvorniku dosad davati običavala, uzdáržava se i nadalje u dosadašnjem stanju.

ČLANAK XXIX.

O dàržavnih obćih činovnicih.

Da se obće upravljanje sa odgovornosju popečiteljskom u suglasje stavi, glede činovnikah, kojih naimenovanje vladi pripada, naredjuje se:

§. 1. Što se častnici izvan sudbenog' puta odpustiti nemogu, to se ima samo od oniuh razuměti, kojim je pravosudje pověreno.

ČLANAK XXX.

O poslovih, koje odgovorno popečiteljstvo glede obćenog' obćenja činiti ima.

Naredbe zakonskih članakah 25-ga od godine 1836 i 40-ga od 1840 glede dozvoljenja železnicah, i kanalah

za budućnost ovim ukidaju se, do novije zakonske naredbe privremeno zaključuju se slědeća:

§. 1. Odgovorno popečiteljstvo opunovlaštjuje se, da nastavljenju i savàršenju započetih železnicah i uredjivanju vodah, ako i na koliko bi tàrgovinu podpomagala, pomoćju doskoči, i glede ovih upliv obće dàržave osigura.

§. 2. Glede naknade troškah iz měrenja i predběžnih dělah, po pojedinom možebiti družtvu na železnicah, jošte nezapočetih, preduzetih — polag uzdàržanja prava od strane dàržave gradjenje nastaviti — neka popečiteljstvo u pogodbu stupi, i takovu radi potvàrdjenja najbližnjem saboru predloži.

§. 3. Popečiteljstvo opunovlaštjuje se: da iz Budapešte kao iz sárca domovine naprama medjam dèržave 6 novih železnicah, poslě techničkog izpita i osobito iz dàržavnog gledišta, sa obzirom takodjer na městne okolnosti, osnuje, i ako bi moguće bilo, poaso ovim pravcem osobito pako prama Rěci, takodjer činom, i bez odvlačenja započme.

§. 4. Opunovlaštjuje se popečiteljstvo, da na ovu svàrhu temeljn uglavnici do 10 milionah forintah ustanovi, koja se po dàržavi osigurava, iz koje do 8 milionah na željeznice, 2 miliona forintah pako na uredjenje vodah po potrebi obratiti se mogu.

§. 5. Na upotrebljavanje zakonito u jurisdiciah za sada jošte obstojećih obćinskih dělah popečiteljstvo bude nadziralo, koje dàržano bude: oko uzdàržanja obstojećih drumovah, mostovah, i drugih na obćenje potrebnih sredstvah sa porazumljenjem dotičnih jurisdikciah, privremene naredbe učiniti.

§. 6. Odgovornom ugarskom popečiteljstvu ovim i nadalje nalaže se: da za uredjenje vodah do sad odredjene glavnice upotrebi,

ČLANAK XXXI.

O kazalištih.

Glede kazalištah privremeno naredjuje se:

§. 1. Kazališta od sada nemogu se bez dozvoljenja dotičnog' poglavarstva otvoriti.

§. 2. Glede dozvoljenja igrokazah dosadašnja censura ukida se.

§. 3. Izuzamši upravitelja peštansko-madjarko-narodnog' kazališta, na pozorištu makar kakova javna igropredstavljanja samo uz znanje i dozvoljenje dotičnog' městnog' poglavarstva mogu se poduzeti; osim toga, bez iznimke istog' peštanskog' madjarskog' narodnog kazališta, sva kazališta u obziru nadzorničtva reda městnome poglavarstvu podstavljajů se.

§. 4. Koji suprot naredbi §-a 1-ga i 3-ga učini, pàrvi put osim zatvora kazališta do 8000 ftah podići se mogućom, i u dàržavnu pěneznicu padajućom globom, kaznjen bude.

§. 5. Kazalište dade predsědnik zatvoriti, pedepsa pako će se kratkim sborećim postupanjem izreći.

ZAGLAVAK.

Mi dakle milo uslisajuć i milostivno primajuć preponiznu prošnju i molbu pomenutih věrnih Naših, gospode i glavnih redovnikah, stěgonošah, velmožah i plemićah, — kao takodjer ostalih Stališah i Redovah gore imenovane kraljevine Ugarske i k njoj pridruženih stranah sve one navedene. Na napomenutim načinom predložene, zakonske članke u ovo Naše pismo od rěči do rěči zabilježiti i zapisati odredili smo, i one, i ukupno i pojedince, u njih zadàržavajuća se, za odobrena, mila, i pri-

jeta izpovědajuć, njima kraljevsko Naše privoljenje i odobrenje dali smo i ona polak vlasti Naše kraljevske primili, odobrili, potvàrdili, i objačili smo; osiguravajuć napàrvo pomenute věrne Stališe i Redove vàrhu toga, da sva u gori bilježenih člancih sadàržavajuća se kako Mi sami obdàržali budemo tako učinit ćemo, da takove i drugi věrni Naši obdàrže, i tako ona jakostju i po svědočbi nazočnog Našeg pisma primamo, potvàrdjavamo, odobravamo i objačujemo.

Dano rukom iskreno milog' věrnog' Našeg' blagorodnog' i velemožnog Grofa Ljudevita Batthyana németujvarskog' ministra predsědnika, u slobodnoj kraljevskoj varoši Požuna, dana četàrnajstog' měseca Travnja godine hiljadu osamsto četàrdeset i osme, Našeg u ugarskoj, českoj, i t. d. kraljevini vladanja godine četàrnajste, kada càrkvom božjom srećno upravljaše u Isukèrstu, prečastni, častni, i poštovani otci: blagorodan i velemožan naslědni grof Franjo Nadasdy fogarašfoldski kaločke stolne càrke nadbiskup, (kada Ostrogonska, i Jegarska stolne càrkve udovstvovoše). Nikola Kovač tušnadski, erdeljske; — Ivan Hám satmarske; — Ivan Scitovski nagykérski, pečuhske; — Mirko Palugyai palugyajski i bodafalvanski, njitranske; — Mirko Ožegević barlabaševački, senjske i modruške ili korbavske; — Gavrilo Smičiklas gèrčko-sjedinjenog običaja, križevačke; — Josip Lonović krivinski čanadske; — Josip Kukuvić, bosanske t. j. djakovarsko-srěmske: — Vaso Popović gèrčko-sjedinjenog običaja munkačke; — Juraj Haulik varalljski zagrebačke; — Antun Očkaj očkanski košičke; — grof Dominik Zichy vasonkoski, vesprimske; — Vaso Erdelji veliko-varadinske i Josip Gaganec prešovske gèrčko-sjedinjenih; — baron Vladislav Bémer bezdedski i kisbádski, veliko-varadinske latinskog' — običaja; — Gavrilo Balašša sombathelyske; — Bělan Bartaković kisaponjski rožnavske; —

Josip Budnjanski dežerski, bistričke; — (kada vacka, sipuška, stolnobeogradska, i gyurska biskupske cärkve udovstvovaše) Josip Schrott cärkveno-združenih beogradske i smederovske; — Martin Miškolci kninske; — posvetjeni; — Antun Karner backe; — Mihailo Šaghi šaghski novaljanske cärkve izabrani biskupi, — i kada värhovnažupanstva i časti više putah pomenute Naše kraljevine Ugarske obnašaše: Nj. visost gospodin Stěpan austrijski nadvojvoda Naše kraljevine Ugarske nadvornik i Naš kraljevski naměstnik, — blagorodni i velemožni Juraj Majláth sékheljski vèrhovni däržavni sudac, — Baron Josip Jelačić bužinski, ban Naših kraljevinah Dalmacie, Härvatske, Slavonie, — grof Gavrile Keglević bužinski värhovni tovarnik, — grof Franjo Zichy vašonköiski värhovni vratarnik, grof Mirko Batthyany naslědni németujvárski, värhovni konjušnik, — grof Antun Majlath székheljski värhovni stolnik; — grof Ivan Keglević bužinski värhovni dvornik; — grof August Véčej hajnačköski Naše ugarske plemićke tělesne straže satnik; — Stěpan Serenči sigetski värhovni peharnik; — naslědni grof Franjo Nadaždi fogarašföldski värhovni komornik; — grof Dragutin Pálfffi erdödski požunski župan i mnozi drugi.

FERDINAND v. r.

Gr. Ljudevit Batthyán v. r.

(L. S.)

